

IBRD Source and Disposition of Funds. In Millions of US Dollars at End of Period.

	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	Dec 31 1960
2 % portion of subscription of members paid:										
In gold or US Dollars.....	165.2	177.2	177.3	177.8	178.3	182.6	184.1	187.9	195.5	199.5
18 % portion of subscription of all members paid:										
In US dollars, (US subscription) .	571.5	571.5	571.5	571.5	571.5	571.5	571.5	571.5	571.5	571.5
In other Members' currencies . . .	947.4	1,055.1	1,055.4	1,053.5	1,057.6	1,096.3	1,108.5	1,142.4	1,210.9	1,223.5
Total capital stock paid in.....	1,684.1	1,803.8	1,804.2	1,802.8	1,807.4	1,850.4	1,864.1	1,901.8	1,977.9	1,994.5
Payment deferred on 2 % subscriptions.....	3.6	3.5	3.5	2.8	2.7	2.7	2.6	2.5	2.5	—
Subject to call only to meet obligations of the Bank.....	6,750.8	7,229.2	7,230.8	7,222.4	7,240.4	7,412.3	7,466.7	7,617.2	16,634.0	17,907.7
Total subscribed capital stock.....	8,438.5	9,036.5	9,038.5	9,028.0	9,050.5	9,265.4	9,333.4	9,521.5	18,614.4	19,902.2
From payments on subscription . . .	776.6	846.0	871.4	914.9	983.3	1,132.6	1,320.5	1,446.9	1,611.6	1,640.7
From operations (approx.) & exchange adjust.....	51.3	66.4	87.5	115.4	143.0	177.9	214.5	252.3	306.7	358.9
From outstanding debt (incl. uncalled funds).....	436.2	567.5	653.5	849.4	849.2	847.6	1,269.0	1,791.9	1,989.8	2,397.0
From sale of loans and principal repayments.....	31.8	76.5	98.8	208.7	366.9	466.7	571.1	710.5	944.9	1,280.6
Gross total available funds for lending.....	1,295.9	1,556.4	1,711.2	2,088.4	2,342.4	2,624.8	3,375.1	4,201.6	4,853.0	5,677.2
Loans disbursed.....	770.8	996.5	1,236.3	1,534.4	1,818.9	2,107.9	2,547.0	3,087.9	3,591.2	4,101.4
Excess of available funds over loan disbursements.....	525.1	559.9	474.9	554.0	523.5	516.9	828.1	1,113.7	1,261.8	1,575.8

VII. Bilateralt finansiellt bistånd

Med bilateralt finansiellt bistånd förstås här sådant bistånd som lämnas av regering eller myndigheter i det givande landet direkt till det underutvecklade landet i syfte att antingen finansiera investeringar eller täcka löpande utgifter. De betydande kapitalöverföringar till u-länderna som i form av t. ex. exportkrediter och direkta investeringar kommer till stånd i samband med näringslivets verksamhet behandlas inte i det följande. I princip dryftas sålunda här endast det offentliga bilaterala finansiella biståndet. I slutet av promemorian beröres dock vissa gränssfall till detta.

Vissa avgränsningssvårigheter synes i praktiken uppstå mellan finansiellt och tekniskt bistånd. En stor del av det finansiella bistånd som f. n. lämnas är nära förknippat med tekniskt bistånd; detta gäller särskilt sådant bistånd som är knutet till bestämda projekt. Som exempel kan nämnas de stålverk som byggs i Indien av Västtyskland, Storbritannien och Sovjetunionen. Sistnämnda länder har för ifrågavarande projekt inte bara lämnat omfattande krediter utan också ställt experter till förfogande samt utbildat ingenjörer och fackarbetare i sina hemländer. Det tekniska bistånd, som lämnas av t. ex. FN och dess organ, brukar å andra sidan uppdelas i kategorier avseende experter, stipendier och utrustning. Den sistnämnda kategorin företer ibland stora likheter med vad som i regel betecknas som finansiellt bistånd. I det finansiella biståndet kan sålunda ingå vissa moment av tekniskt bistånd och vice versa. Överhuvudtaget kan man kanske säga, att tekniskt bistånd ofta är nödvändigt inte bara som föregångare till utan i viss utsträckning också som beledsagare av finansiellt bistånd, liksom finansiellt bistånd ofta är en förutsättning för att ett u-land skall kunna dra full fördel av det tekniska bistånd som det erhåller.

Det finansiella biståndets betydelse

Det offentliga bilaterala finansiella biståndet är den största posten i de senaste årens internationella utvecklingsbistånd. Detta framgår klart av den internationella statistik som är tillgänglig, även om denna är behäftad med många svagheter, av vilka den allvarligaste är bristen på en entydig och

Anm. Denna promemoria har utarbetats av förste sekreteraren i utrikesdepartementet H. Berg.

allmänt accepterad definition av själva biståndsbegreppet. I avsaknad av en sådan definition betecknas nedan som »bistånd» allt det som man i OEEC-statistiken rubricerar som »flödet av finansiella resurser».

En av svårigheterna i fråga om statistiken är att ingen klar uppdelning göres mellan tekniskt och finansiellt bistånd. Detta torde bl. a. sammanhänga med de berörda svårigheterna att dra en skarp gräns mellan de båda biståndsformerna. Inom FN användes termen »ekonomiskt bistånd», i vilket ingår både tekniskt, finansiellt och katastrofbistånd. I regel redovisas endast hur detta fördelar sig mellan gåvor och krediter av olika slag. Likartat är förhållandet med den nyligen påbörjade OEEC-statistiken. Det tekniska biståndet kan dock beräknas utgöra en relativt obetydlig del av den totala gåvohjälpen, medan den övervägande delen av gåvorna jämte lånen och krediterna är att hänföra till kategorien finansiellt bistånd.

Det sammanlagda biståndet, offentligt som enskilt, gåvor som lån, från OEEC-länderna jämte Förenta Staterna och Canada uppgick (enligt en av OEEC publicerad sammanställning¹) de fyra åren 1956—59 till 27,3 miljarder dollar. Härav kom på det offentliga bilaterala biståndet 14,2 miljarder dollar, fördelat på 9,1 miljarder i gåvor och 5,1 miljarder som lån. Av beloppet 14,2 miljarder var kanske 1 miljard dollar tekniskt bistånd, medan återstoden kan anses som olika former av finansiellt bistånd. Häri ingår dock några poster vars karaktär av finansiellt bistånd möjligen kan diskuteras, t. ex. västtyska skadeståndsleveranser till Israel (0,3 miljarder dollar). Det är likväl tydligt, att offentligt bilateralt finansiellt bistånd utgjort närmare hälften av det totala biståndet, på det sätt detta beräknats i OEEC-statistiken.

På enskilda bilaterala bidrag föll 11,1 miljarder dollar, motsvarande 40 % av det totala biståndet. De viktigaste posterna inom denna kategori är enskilda företags nyinvesteringar, återinvesterade vinstmedel, lån på kapitalmarknaderna samt garanterade exportkrediter. På biståndet genom FN, världsbanken och andra internationella organisationer kom endast 2,0 miljarder dollar eller ca 7 % av det hela. Det multilaterala biståndet har alltså från rent kvantitativ synpunkt spelat en jämförelsevis obetydlig roll. För uppgifter rörande några enskilda länders bistånd hänvisas till framställningen nedan samt bilagan.

I detta sammanhang bör emellertid påpekas, att åtskilliga reservationer måste göras beträffande den återopade statistikens värde som en mätare av biståndet. För det första är statistiken delvis mycket bristfällig och bygger på mer eller mindre osäkra uppskattningar. Särskilt gäller detta de i den viktiga kategorin »enskilda bilaterala bidrag» ingående posterna. För det andra är det naturligtvis rent principiellt en mycket tvivelaktig metod att lägga ihop så ojämförbara storheter som det här rör sig om. En gåva kan

¹ OEEC, The Flow of Financial Resources to Countries in Course of Economic Development 1956—1959. Paris 1961.

inte direkt jämföras med ett lån, en kredit på 20 år med låg ränta inte med en exportkredit på två år o. s. v. Det är därför mycket vanskligt att få fram några meningsfulla totalsummor.

För det tredje har man också den fundamentala och besvärliga frågan om vad som egentligen skall anses som bistånd. Meningarna går på denna punkt i hög grad isär. Mot det av OEEC framlagda materialet har bl. a. invänts, att det bygger på en alltför liberal tolkning av biståndsbegreppet. Nu talar man, som nämnts, i OEEC-statistiken visserligen inte om bistånd utan om »flödet av finansiella resurser», vilket uppenbarligen kan vara ett vidare begrepp. I den aktuella debatten har man dock i allmänhet inte upprätthållit några sådana distinktioner, utan OEEC-siffrorna har behandlats som liktydiga med bistånd. Räknat på detta sätt kommer biståndet upp i förhållandevis höga andelar av nationalprodukten för vissa länder, exempelvis Storbritannien (1,16 % 1959), Västtyskland (1,4 %), Förenta Staterna (0,63 %) och Frankrike (2,6 %). Inom den s. k. Development Assistance Group (DAG), varom mera nedan, uppges emellertid vissa länder, främst Storbritannien och USA, ha yrkat på en snävare tolkning av biståndsbegreppet. Man har sålunda vänt sig mot att kortfristiga kommersiella krediter räknas som hjälp. Ett annat problem torde vara i vad mån privata investeringar skall anses som bistånd.

Det kraftigt ökade intresse som nu ägnas biståndsfrågorna världen över kommer förmodligen att leda till att statistiken så småningom blir bättre och mer tillförlitlig. Snart kommer man troligen också i internationella sammanhang att tvingas ta ställning till frågan om en definition och avgränsning av biståndsbegreppet. Först när enighet om en sådan avgränsning uppnåtts blir det möjligt att ge en mer konkret innebörd åt den nu så omskrivna målsättningen att industriländerna skall avstå en procent av sin nationalprodukt varje år till u-länderna.

Hur än statistiken och definitionerna må ändras i framtiden, förefaller det dock ganska säkert att det offentliga bilaterala finansiella biståndet under alla förhållanden kommer att inta en dominerande plats bland de olika hjälpformerna. Det är t. o. m. mycket möjligt, att denna biståndsform vid striktare definitioner blir relativt än mer betydelsefull än hittills.

Sveriges och vissa andra länders insatser

I detta avsnitt lämnas några uppgifter om vårt eget lands och de viktigare givarländernas finansiella bistånd, sådant detta sett ut de senaste åren eller planeras för framtiden. För att belysa det finansiella biståndets relativa betydelse anges därvid också några siffror belysande den totala hjälpens omfattning. Framställningen är huvudsakligen baserad på det ovan omnämnda OEEC-materialet, och de i detta sammanhang nämnda reservationerna får givetvis hållas i minnet.

Sverige

Det bilaterala finansiella bistånd som under senare år lämnats av Sverige har inskränkt sig till vissa åtaganden i samband med olika slag av åtgärder inom OEEC. Hösten 1958 erhöll Turkiet en tioårig regeringskredit på 3,88 milj. kronor såsom svenskt bidrag till detta lands stabiliseringsprogram. Konsolideringen av EPU-fordringar 1959 resulterade i sjuåriga svenska krediter till bl. a. Grekland och Turkiet på 15 milj. kronor. Konsolideringen 1959 av kommersiella fordringar gentemot Spanien och Turkiet uppgick till ca 1 respektive 28 milj. kronor. Sammanlagt har Sverige de senaste åren på nu nämnda sätt ställt cirka 50 milj. kronor till förfogande. Sveriges totala bistånd under åren 1956—59 är enligt OEEC-beräkningarna 111 milj. dollar, varav de enskilda direkta investeringarna utgjorde lejonparten (ca 62 milj. dollar).

Storbritannien

Landets totala offentliga och enskilda bistånd 1956—59 uppgick till 3,1 miljarder dollar. Härav svarade det bilaterala biståndet för 92 %; hjälpen via multilaterala organ spelade alltså en relativt underordnad roll. På det offentliga bilaterala biståndet kom ca 900 milj. dollar, varav ungefär 550 milj. dollar utgjorde gåvor och 350 milj. dollar lån (netto, d. v. s. efter justering för amorteringar).

Gåvorna har till största delen avsett de brittiska kolonierna, men vissa belopp har också gått till de oberoende samväldesländerna och till utomstående stater. Till en mindre del har de gällt tekniskt bistånd (bl. a. enligt Colombo-planen) och i övrigt har de utgjort finansiellt bistånd till löpande utgifter eller investeringsändamål.

Lånen sönderfaller i stort sett i två grupper. Den ena gruppen lämnas i fria pund och kan alltså användas för import från valfritt land eller för att bestrida utgifter inom det låntagande landet. Den andra gruppen av lån lämnas i enlighet med Section 3 av Export Guarantees Act av 1949. Dessa exportkrediter är i dubbel mening »ear-marked»: de lämnas till ett visst land till visst belopp och kan endast användas till inköp av varor och tjänster från Storbritannien eller till bestridande av därmed förknippade kostnader inom det låntagande landet. Lån av den första typen lämnas till kolonierna, medan de oberoende medlemmarna av samväldet och utomstående u-länder är hänvisade till exportkrediter enligt Section 3. I båda fallen tillämpas i regel rådande marknadsränta. Kredittidens längd är i första fallet 25 år, för exportkrediterna vanligtvis mellan 10 och 20 år.

Den utan jämförelse största mottagaren av exportkrediterna är Indien, som 1958—59 beviljades tre sådana lån på sammanlagt 184 milj. dollar. För närvarande diskuteras inom det s. k. Indien-konsortiet (se nedan) ytterligare brittiska exportkrediter av stor omfattning. De övriga samväldesländer som mottagit dylika krediter är Pakistan, Malaya, Ceylon och Nigeria.

Frankrike

Frankrike lämnade 1956—59 ett totalt bistånd på 4,8 miljarder dollar, varav ungefär 98 % hade bilateral karaktär. Både det offentliga och enskilda biståndet har i alldeles övervägande grad avsett medlemmar av franc-området. Detta innebär alltså att biståndet gått till länder som under större delen av den period beräkningarna avser var franska kolonier. Algeriet ingår också såsom en av de största biståndsmottagarna. Typiskt för det franska biståndet är vidare de offentliga bidragens dominerande ställning och dessas karaktär av gåvor. Det offentliga bilaterala biståndet uppgick under de nämnda fyra åren till 3,1 miljarder dollar, varav 80 % utgjordes av gåvor. Drygt en tredjedel av den offentliga hjälpen gick till löpande utgifter såsom förvaltningskostnader och subventioner. Resterande två tredjedelar avsåg investeringar, vilka alltså också de till största delen finansierats medelst gåvor.

Västtyskland

Det totala tyska biståndet 1956—59 uppgick till 2,3 miljarder dollar. En knapp fjärdedel föll på den multilaterala hjälpen, alltså betydligt mer än vad fallet var för Storbritannien och Frankrike. Det offentliga bilaterala biståndet belöpte sig till 660 milj. dollar, varav tekniskt bistånd 17 milj. dollar såsom gåva, finansiellt bistånd 350 milj. dollar (netto) såsom lån och skadestånd till Israel 290 milj. dollar. Lånen fördelar sig på vissa huvudkategorier: konsolideringskrediter (till framför allt Turkiet); »Umschuldungskredite», d. v. s. ett statligt övertagande av redan beviljade privata exportkrediter; »Finanzkredite» för investeringsprojekt. Lånen synes som regel ha lämnats till marknadsränta och löptiden har varierat mellan 4 och 20 år. Vare sig biståndet lämnats såsom gåva eller lån, har det till största delen varit knutet till leverans av västtyska varor eller tjänster.

Att det tyska biståndet totalt når upp till jämförelsevis höga belopp är främst att tillskriva den stora volymen av privata, av staten garanterade exportkrediter (800 milj. dollar 1956—59). Eftersom dessa är relativt kortfristiga, kan det tyska biståndet knappast sägas ha varit lika värdefullt som dess kvantitativa omfattning enligt OEEC:s beräkningsgrunder i och för sig ger intryck av. I det starkt utvidgade hjälpprogram som nu planeras synes man emellertid ha för avsikt att avhjälpa de brister som vidlått det hittillsvarande biståndet. Enligt ett uttalande i förbundsdagen nyligen av utrikesminister von Brentano kommer den statliga u-hjälpen under 1961 och 1962 sammanlagt att uppgå till 5 miljarder DM. För multilateralt bistånd — via FN, EEC etc. — reserveras härav 750 milj. DM. Av det bilaterala biståndet på 4 250 milj. DM är 300 milj. DM bestämt för tekniskt bistånd och återstoden för finansiellt bistånd i form av långfristiga lån. Utöver den statliga insatsen tillkommer den privata sektorns exportkrediter och direkta investeringar samt lån från den västtyska centralbanken

till Världsbanken. I sistnämnda former beräknas vardera året ca 2 miljarder DM komma att ställas till u-ländernas förfogande.

Ekonomiminister Erhard förklarade vid samma tillfälle, att den offentliga kapitalhjälpens i princip skall lämnas i form av långfristiga krediter medan gåvor bara skall komma i fråga för tekniskt bistånd. I första hand skall det statliga biståndet gå till sådana investeringsprojekt som från privatekonomiska synpunkter inte är räntabla såsom vägar, kanaler, dammar, etc. och krediterna kommer i sådana fall att ges på särskilt gynnsamma villkor. Krediterna blir i princip bundna till särskilda projekt, men inom ramen för internationellt samarbete kan man också medverka till finansiering i allmänhet av konkreta utvecklingsprogram som i fallen Indien och Pakistan. Kapitalhjälpens avses däremot inte bli knuten till leveranser av tyska varor, vilket alltså skulle innebära en viktig uppmjukning av hittills följda principer. Den bundenhet till särskilda projekt, som nu betonas så starkt för det framtida biståndets vidkommande, kan dock i praktiken även medföra en viss bundenhet till tyska leveranser.

Förenta Staterna

Det amerikanska biståndet perioden 1956—59 uppgick totalt till 14,1 miljarder dollar — lika mycket som biståndet från alla OEEC-länderna och Canada tillsammans. Ungefär 94 % av biståndet lämnades i bilaterala former. Det offentliga bilaterala biståndet var 8,6 miljarder dollar, varav 5,3 miljarder dollar i gåvor och 3,3 miljarder dollar som lån (netto). Häri ingår gåvor avseende tekniskt bistånd med en halv miljard dollar. Siffran för lånen inkluderar 1,5 miljarder dollar i dittills outnyttjade tillgodohavanden vilka uppstått genom försäljning i u-länderna av amerikanska över-skottslivsmedel. Dylåna tillgodohavanden brukar till största delen användas till finansiering av utvecklingsprojekt om vilka närmare överenskommelse träffas mellan USA och landet i fråga. I OEEC-statistiken ingår inte bidrag till rena militärutgifter. Däremot medräknas det s. k. defense support som lämnats av International Cooperation Administration till ett antal underutvecklade länder, till största delen som gåva. Mottagarna av sådant bistånd — hittills en av de största posterna i Förenta Staternas offentliga hjälp — skapar också »motfonder» i lokal valuta vilka användes för ändamål som överenskommes mellan landet och ICA.

Den bilaterala amerikanska hjälpen måste numera till allra största delen användas för köp av varor och tjänster från USA. Lånen löper i regel med en ränta varierande mellan 3 och 6 % och en amorteringstid på upp till 40 år. Återbetalning får vanligtvis ske i låntagarens valuta.

I Förenta Staterna har som bekant den senaste tiden pågått en livlig debatt rörande den framtida utlandshjälpen. En viss kritik har i detta sammanhang riktats mot det hittillsvarande biståndets utformning. I sitt budskap till kongressen om utlandshjälpen i början av 1961, och senast i sam-

band med ett för kongressen framlagt lagförslag om denna, har president Kennedy framhållit att biståndet bör utformas så att det i högre grad kan främja de mottagande ländernas ekonomiska och sociala utveckling på lång sikt. Hjälpen bör därför i större utsträckning lämnas i form av långfristiga lån i stället för direkta understöd. Presidenten nämner amorteringstider på upp till 50 år. Lånen bör löpa med låg ränta men återbetalas i dollar. För att göra biståndet mera effektivt kommer dettas villkor också att bli beroende av att mottagarländerna uppgör långsiktiga utvecklingsplaner och uppnår konkreta mål. Man avser också från amerikansk sida försöka förmå u-länderna att företa de genomgripande reformer som är väsentliga för deras ekonomiska och sociala utveckling.

USA måste, framhåller presidenten vidare, ha möjlighet att ikläda sig bindande förpliktelser gentemot u-länderna för flera år framåt. Denna långtidsplanering bör underbyggas med möjlighet att på minst fem år upptaga lån från finansministeriet. Han hemställer därför om bemyndigande att under de närmaste fem åren få uppta dylika lån på sammanlagt 7,3 miljarder dollar.

I ett annat förslag till kongressen nyligen har presidenten av delvis samma skäl begärt en sådan ändring i lagen om leveranser av jordbruksprodukter (P.L. 480) att han fram till slutet av 1966 kan ställa jordbruksprodukter till de behövande ländernas förfogande till ett sammanlagt värde av 7,5 miljarder dollar, dock inte mer än 2,5 miljarder under något kalenderår. De motfonder, som uppkommer då de mottagande länderna enligt överenskommelse avsätter motvärdet av hjälpen i egen valuta, bör enligt förslaget i framtiden också få utnyttjas för projekt på det sociala området såsom skolor och sjukhus. Hittills har de endast fått användas för mer ekonomiskt betonade projekt.

För det budgetår som börjar den 1 juli 1961 begär presidenten 2,9 miljarder dollar till ekonomisk hjälp och 1,8 till militär hjälp. Av den ekonomiska hjälpen skall enligt förslaget ca 1,2 miljarder användas för långfristiga utvecklingslån mot låg ränta och återbetalbara i dollar, 0,6 miljarder till kontanta understöd och 0,4 miljarder till tekniskt bistånd. En halv miljard dollar reserveras för en beredskapsfond och i bidrag till internationella organisationer utgår 158 milj. dollar.

Övriga länder

Bland andra biståndsgivande länder är kanske främst Canada av intresse från svensk synpunkt. Detta lands bistånd 1956—59 var 464 milj. dollar, varav den offentliga bilaterala hjälpen svarade för 200 milj. dollar. Den övervägande delen härav, 164 milj. dollar, lämnades som gåva till olika program för tekniskt bistånd och som kapitalhjälp. Främst har Canadas hjälp gått till Indien men också till övriga av Colombo-planen omfattade länder samt Västindien.

Övriga OEEC-länder kan knappast anses ha haft några egentliga biståndsprogram av allmän räckvidd under den berörda perioden. Några länder när visserligen betydande totalbelopp, nämligen Belgien (394 milj. dollar), Nederländerna (847 milj.), Portugal (182 milj.) och Schweiz (393 milj.). I samtliga dessa fall beror dock de höga beloppen på omfattande direkta investeringar och andra privata kapitalöverföringar, vilka för de tre förstnämnda länderna hänger nära samman med deras nuvarande eller förgångna koloniala engagemang.

I detta sammanhang må också erinras om det bistånd som lämnas från östblockets sida. Detta bistånd har vanligen fått formen av lån avseende inköp av utrustning från det långivande landet för vissa överenskomna industriprojekt. Lånen löper med låg ränta — i regel 2 1/2 % — och skall i regel återbetalas inom 8 à 12 år. Dessa lån har kompletterats med ett som gåva lämnat tekniskt bistånd av på det hela taget ganska begränsad omfattning. Sammanlagt beräknas den verkligen presterade hjälpen från östblocket under perioden 1956—59 ha uppgått till endast 140 milj. dollar per år. De åtaganden om bistånd som dessa länder lämnade under den berörda perioden var dock mycket större. De uppgick till sammanlagt 2,3 miljarder dollar exklusive inbördes bistånd och militärhjälp.

Sammanfattningsvis kan konstaterats, att det föreligger utomordentligt stora variationer mellan de olika ländernas sätt att utforma sina hittillsvarande hjälpprogram. Några gemensamma drag i dessa är det svårt att finna. Det skulle i så fall vara den relativt obetydliga roll, mätt i pengar, som det multilaterala tekniska och finansiella biståndet spelar. Detsamma gäller det bilaterala tekniska biståndet. Det bilaterala finansiella biståndet synes däremot bli en allt större post, både absolut och relativt, ju mer omfattande ett lands bistånd är.

Bilateralt finansiellt bistånd inom multilateral ram

Även om de stora givarländerna sålunda föredragit att till allra största delen lämna sitt finansiella bistånd i bilateral form, har denna bilaterala hjälp i viss utsträckning, särskilt på senare tid, tillkommit eller utformats inom en multilateral ram. Länderna i fråga har under diskussion sinsemellan och med internationella organisationer enats om vissa biståndsåtgärder och överlagt om varje lands bidrag etc. Vad som främst är av intresse i detta sammanhang är kanske det s. k. Indienkonsortiet. Detta tillkom för ett par år sedan, närmast på Världsbankens initiativ. Inom denna grupp har vid olika tillfällen överläggningar ägt rum i Washington om Indiens behov av finansiellt bistånd för att genomföra sina femårsplaner, och man har vägt detta behov mot de insatser som de deltagande länderna resp. internationella organen förklarat sig villiga att göra. I konsortiet ingår Förenta Staterna, Storbritannien, Västtyskland, Canada, Japan och Världsbanken. Ny-

ligen anslöt sig också Frankrike till detta. Vid de två sammanträden som ägt rum innevarande år representerades Sverige, Norge och Danmark — liksom vid ett sammanträde med det likartade Pakistankonsortiet — av en gemensam observatör. Även Österrike och internationella valutafonden var företrädare av observatörer. Tidigare har också Nederländerna och Italien deltagit på detta sätt.

På indiskt håll har man beräknat landets behov av utländskt finansiellt bistånd under tredje femårsplanen (1961—66) till 5,2 miljarder dollar. Härav beräknar man erhålla 0,8 miljarder från Sovjetunionen och vissa andra länder. Från de i konsortiet deltagande internationella finansinstitut och länderna skulle alltså erfordras ett bidrag på 4,4 miljarder dollar. Vid vårens överläggningar inom konsortiet har det framkommit, att Världsbanken och Internationella utvecklingsfonden (IDA) är beredda att ställa 400 milj. dollar till Indiens förfogande under de två första åren av femårsplanen. Förenta Staterna har för samma period utlovat 1 045 milj. dollar, Västtyskland 364, Storbritannien 250, Japan 80, Canada 56 och Frankrike 30 milj. dollar. Totalsumman för de två åren blir alltså 2 225 milj. dollar. I samtliga fall rör det sig om krediter med undantag av en del av det kanadensiska bidraget vilken lämnas som gåva. Villkoren för krediterna varierar i enlighet med de olika principer som länderna tillämpar. Från USA:s sida talar man om långfristiga lån till låg ränta, Storbritannien lämnar exportkrediter till marknadsränta etc. Tendensen mot längre amorteringstider är dock påtaglig, även om dessa — med undantag för de utlovade amerikanska lånen — ännu knappast torde helt motsvara de indiska önskemålen.

Den ovan berörda gruppen för utvecklingshjälp (DAG) bör kanske också nämnas här. DAG bildades i januari 1960 vid ett möte i Paris rörande OEEC:s framtid. Medlemmar i DAG är för närvarande Belgien, Canada, Frankrike, Förenta Staterna, Italien, Japan, Nederländerna, Portugal, Storbritannien, Västtyskland och den europeiska ekonomiska gemenskapens kommission. Gruppen har haft möten i Washington, Bonn och London, och sammanträder för femte gången i mitten av juli 1961 i Tokio. När OECD träder i kraft, kommer gruppen att ingå i den nya organisationen såsom dess kommitté för utvecklingshjälp (DAC), och dess möten kommer därefter i princip att hållas i Paris.

Vid det senaste DAG-mötet i London antogs bl. a. en resolution i vilken de deltagande länderna uttalar sin avsikt att öka och effektivisera den totala hjälpen till de underutvecklade länderna. Vid de kommande mötena kommer man mera i detalj att dryfta hur denna målsättning skall omsättas i praktiken. Vid sidan av biståndets kvantitet kommer sådana frågor upp som villkoren för hjälpen (förräntning och amortering etc.), planering av biståndet för flera år framåt, mottagarländernas behov och möjligheter att tillgodogöra sig hjälpen samt fördelningen av denna mellan mottagarländerna.

Frågan om en ökning av de svenska insatserna

Den offentliga diskussionen om en utvidgning av den svenska u-hjälpen har hittills huvudsakligen kringlat det bilaterala tekniska biståndet och den multilaterala hjälpen via FN och andra internationella organ. Inför en mera betydande utvidgning av de svenska biståndsinsatserna kan det emellertid vara befogat att överväga möjligheterna till en utvidgning av det bilaterala statliga finansiella biståndet.

För det mottagande landet kan ett bilateralt finansiellt bistånd besitta många tilltalande drag jämfört med övriga hjälpformer. Enbart tekniskt bistånd är man i längden inte nöjd med, eftersom man givetvis inte bara vill ha de nödvändiga kunskaperna utan också de kapitalresurser som gör det möjligt att omsätta kunskaperna i konkreta resultat. De underutvecklade länder som kommit så långt att de formulerat detaljerade utvecklingsprogram — exempelvis Indien — är kanske än mer angelägna om finansiellt stöd för planprojekten än om tekniskt bistånd. Det råder inget tvivel om att u-länderna också ofta föredrar att motta ett lån, som kanske kan betraktas som en affär för bägge parter, än t. ex. gåvor i form av utbildningsprojekt o. dyl. Det må i detta sammanhang erinras om att Sverige på senare tid i olika sammanhang fått motta direkta framställningar om att lämna finansiellt bistånd till länder som Indien, Jugoslavien och Brasilien. Särskilt när det gäller Indien har dessa önskemål framförts i en alltmer bestämd form.

Även från det givande landets synpunkt synes den bilaterala finansiella biståndsformen ha vissa fördelar. Den kräver för ett givet biståndsbelopp självfallet inte tillnärmelsevis så stora resurser av administratörer och experter som exempelvis det tekniska biståndet. Den kan i vissa konjunkturlägen, genom att anknytas till leverans av svenska varor, bringas att belasta valutareserven i lägre grad än vad som i regel är möjligt när det gäller multilateralt bistånd. Och även om det i och för sig är viktigt att dra en gräns mellan vad som är hjälp och vad som är kommersiell verksamhet, kan det — utan att för den skull eftersätta de mottagande ländernas intressen — innebära ett stöd åt näringslivets ansträngningar att vinna fotfäste på marknader som i framtiden kan bli av stor betydelse för givarlandet.

Som en nackdel med det bilaterala finansiella biståndet i jämförelse med andra biståndsformer skulle man möjligen kunna anse det förhållandet, att det i högre grad får karaktären av ett allmänt stöd åt den regering till vilken det lämnas. Detta kan i någon mån försvåra valet av lämpligt mottagarland. I den mån det finansiella biståndet lämnas för genomförande av bestämda projekt minskar emellertid denna invändning i styrka.

Vid den konkreta utformningen av det finansiella biståndet uppkommer många besvärliga frågor som måste ingående utredas. Några av de viktigaste av dessa frågor redovisas i det följande.

Gåvor eller lån. Såsom ovan framhölls har de länder som hittills lämnat

det mest omfattande finansiella biståndet, nämligen Förenta Staterna och Frankrike, till övervägande delen givit detta i form av gåvor. Den internationella tendensen synes dock för närvarande gå mot mindre gåvor och mer lån eller krediter. Man kan kanske säga att om gåvor är den »naturliga» biståndsformen för det tekniska biståndet, framstår lån och krediter som den naturliga formen för finansiellt bistånd. Sådant bistånd lämnas i regel för att möjliggöra investeringar som är direkt eller i varje fall indirekt produktiva och som därför bör kunna förräntas och amorteras. Naturligtvis är också det tekniska biståndet produktivt, men sambandet får i detta fall för det mesta anses vara mer indirekt och långsiktigt än när det gäller finansiellt bistånd. Förräntnings- och amorteringsskyldigheter har vidare ansetts stimulera mottagaren till försiktighet vid biståndets användning. I den mån villkoren göres tillräckligt gynnsamma förefaller även mottagarländerna ofta föredra lån framför gåvor. Ett svenskt finansiellt bistånd synes sålunda i främsta hand böra lämnas såsom lån. Detta skulle naturligtvis inte behöva utesluta, att biståndet ges som gåva om särskilda omständigheter motiverar detta.

Villkoren för lånen torde böra anpassas efter projektens karaktär. För industriella investeringar — om nu sådana bör bli föremål för svenskt finansiellt bistånd — kan tillämpas vanlig marknadsränta och relativt kort amorteringsperiod. För indirekt produktiva basinvesteringar bör räntan bli lägre och återbetalningstiden längre. Om amorteringstiden i första fallet exempelvis kan sättas till 10 à 15 år, kan den i det senare få utsträckas till 30 à 50. Den räntesubvention som uppkommer då marknadsräntan underskrides torde lämpligen varje år böra redovisas som en i hjälpprogrammet ingående gåva.

Ett särskilt skäl som talar för en liberal inställning från givarländernas sida i fråga om amorteringstidens längd är hänsynen till u-ländernas återbetalningsbörd. Det förefaller tydligt, att flera underutvecklade länder inom några år kommer att se sina nuvarande, ofta besvärliga betalningsbalansproblem skärpta på grund av de amorteringsskyldigheter som åvilar dem som följd av tidigare erhållna lån och krediter. Även om dessa länder tack vare det bistånd de mottager lyckas öka sin produktion i relativt snabb takt, finns det naturligtvis ingen garanti för att de också kan öka sin export i tillräcklig omfattning. De stora konsumtions- och investeringsbehoven i länderna ifråga kommer sannolikt under lång tid framåt att utöva stort tryck på deras tillgängliga resurser, och därtill kommer deras svårigheter att snabbt vinna ökad avsättning för sina produkter på främmande marknader.

Projektbundna eller fria lån. Även om vissa länder i viss utsträckning lämnat en allmän finansiell hjälp, torde det för de förhållandevis blygsamma svenska insatser som kan ifrågakomma ligga närmast till hands att koppla ihop dem med förverkligandet av konkreta utvecklingsprojekt. I vissa fall

kan det måhända befinnas önskvärt att lämna finansiellt bistånd i anslutning till svenskt tekniskt bistånd och/eller insatser från näringslivets sida. I de fall då ett land har ett väl genomarbetat utvecklingsprogram, t. ex. Indien, skulle biståndet dock alternativt kunna ges för genomförande av detta program i allmänhet utan att i förväg behöva knytas till individuella projekt. De engelska exportkrediterna till Indien erbjuder här ett intressant exempel. Dels har dessa lämnats för konkreta projekt (t. ex. stålverket i Durgapur), dels för import av engelska kapitalvaror för icke närmare angivna projekt inom femårsplanernas ram. (Ett par sådana lån har också lämnats för import av brittiska varor i allmänhet.)

»Sverige-bundna» eller fria lån. Det vanligaste är f. n. att det givande landet föreskriver medlens utnyttjande till inköp av egna varor respektive tjänster. Den senaste tidens utveckling synes på det hela taget ha medfört en skärpning i detta hänseende. Avgörande för ett lands ställningstagande är bl. a. dess betalningsbalansläge, sysselsättningssituationen i det egna landet, det internationella konjunkturläget samt hänsynen till de egna exportintressenas ansträngningar att etablera sig på de nya marknaderna. De mottagande länderna föredrar självklart att få fria lån, som gör det möjligt för dem att köpa från de leverantörer som erbjuder de förmånligaste villkoren i fråga om priser, leveranstid, produktens lämplighet och kvalitet etc. Från svensk sida torde det finnas anledning inta den principiella ståndpunkten, att biståndet bör lämnas obundet. Undantag kan naturligtvis få göras, t. ex. för det fall att det givande landet befinner sig i betalningsbalans- och sysselsättningssvårigheter. Det är också uppenbart, att en internationell praxis av motsatt slag kan göra det svårt för Sverige att mer eller mindre ensamt upprätthålla liberala principer på denna punkt.

Biståndets länderinriktning. Urvalet av länder påverkas delvis av andra hänsyn än i fråga om det tekniska biståndet. För att ett land skall kunna utnyttja ett omfattande finansiellt bistånd så effektivt som önskvärt, bör de helst ha hunnit en bit upp på den ekonomiska utvecklingens trappstege. Viktigast torde dock vara att det föreligger ett realistiskt och väl genomarbetat utvecklingsprogram för det underutvecklade landet så att det finansiella biståndet kan knytas till ett bestämt led av detta program.

Utöver möjligheten att helt på bilateral väg överenskomma om svenskt bilateralt finansiellt bistånd föreligger också alternativet att delta i de multilaterala aktioner som ovan berörts. För ett sådant förfarande talar svårigheterna för ett litet land som Sverige att överblicka behoven i olika delar av världen. Vidare kommer de svenska insatserna alltid att — relativt sett — bli mycket begränsade, varför de måste inordnas i större biståndssammanhang och i utvecklingsplaner, som Sverige kan ha svårt att på egen hand bedöma. Sverige har som nämnts genom observatör varit representerat vid de senaste diskussionerna inom Indien- och Pakistan-konsortierna. Det kan måhända från vissa synpunkter te sig tilltalande att så småningom gå vidare

på denna väg genom att anknyta ett eventuellt svenskt finansiellt bistånd — helt eller delvis — till dessa eller liknande multilaterala aktioner. Man kan inte heller utesluta möjligheten att OECD i framtiden kan utveckla sig till ett betydelsefullt forum för frågor rörande biståndets utformning och inriktning och att därför ett aktivare svenskt deltagande inom denna ram kan te sig motiverat. Det bör också framhållas att Internationella utvecklingsfonden, IDA, förklarar sig beredd att mottaga bidrag avsedda för användning i visst angivet land. Sådana särskilt reserverade medel skulle inte ingå i IDA:s reguljära fonder utan behandlas separat.

Biståndets finansiering. Det naturliga synes vara, att det offentliga finansiella biståndet lämnas över budgeten. Härvid ligger det närmast till hands att anlita fonden för kreditgivning till utlandet. Denna är icke revolverande, varför varje kredit fordrar ett särskilt anslag på kapitalbudgeten. Det förtjänar emellertid att framhållas, att amorteringarna på de lån som lämnades till Sovjetunionen och de nordiska länderna under och omedelbart efter kriget under 1960-talet kommer att uppgå till i genomsnitt ca 80 miljoner kronor per år.

Vid insatser av den storlek som kan aktualiseras när det gäller finansiellt bistånd kan det bli nödvändigt med en förstärkning av budgetens inkomstsida. Exempel på möjligheten att koppla ihop statens utgifter för finansiellt bistånd med härför särskilt reserverade inkomstposter, t. ex. en speciell skatt eller särskilda lån upptagna för ändamålet, erbjuder Västtyskland, där en del av avkastningen av de ERP-medel, som landet på sin tid erhöll genom Marshall-hjälpen, brukar reserveras för utvecklingshjälpen. Ett nyligen utgivet »industrilån» — d. v. s. ett lån som tecknats av den västtyska industrin — på 1,5 miljarder DM avses också användas till att bekosta en stor del av det aktuella biståndsprogrammet. I Förenta Staterna kommer man också, som ovan nämnts, att tillgripa metoden med särskilda lån för finansiering av utvecklingshjälpen, förutsatt att kongressen godkänner presidentens förslag i denna riktning.

Gränsfall till det offentliga finansiella biståndet

Diskussionen har hittills endast avsett sådant bilateralt finansiellt bistånd som lämnas av regeringen eller andra offentliga organ. Det rör sig sålunda om offentliga medel som ställes till u-landets förfogande genom myndigheternas försorg. En annan form av stöd till ekonomisk utveckling utgör det enskilda kapital som kommer de underutvecklade länderna tillgodo genom näringslivets verksamhet. Såsom exempel härpå har inledningsvis nämnts enskilda exportkrediter och direkta investeringar. Man kan emellertid tänka sig vissa mellanformer mellan offentligt och enskilt finansiellt bistånd. Med en viss förenkling kan man kanske säga, att det därvid kan röra sig antingen om enskilt kapital som tillföres u-landet genom medverkan på

ett eller annat sätt av myndigheterna i det givande landet, eller om offentliga medel som tillföres u-landet via enskilda företag.

En tänkbar mellanform är sålunda att u-landet genom statens medverkan beredes tillfälle att uppta ett lån på den svenska kapitalmarknaden. Statens medverkan måste givetvis som ett minimum innefatta tillstånd för vederbörande land att utge lånet. Den kan också vara mer omfattande och innebära återbetalningsgaranti gentemot köparna av skuldförbindelserna och/eller subventionering av räntan.

Under efterkrigstiden har av allt att döma endast ett fåtal länder — främst USA, Schweiz och Storbritannien — tillåtit u-länder att uppta lån på den egna kapitalmarknaden. Några benefika villkor har det därvid veterligen inte varit fråga om. Sådana lån har i OEEC-statistiken som nämnts hänförs under rubriken enskilda bilaterala bidrag.

Man skulle vidare kunna tänka sig, att staten lämnar svenska företag lån eller annat finansiellt stöd — eller tillstånd till upplåning utomlands — för att möjliggöra projekt i u-landet. I detta sammanhang kan erinras om ett nyligen framlagt förslag från en svensk företagare innebärande att svenska staten varje år skulle anslå en summa på 150 milj. kronor till en fond, vilken skulle administreras av stat och industri gemensamt. Fondens uppgift skulle vara att bevilja lån för industriell verksamhet åt svenska industri-företags dotterbolag eller med dem samarbetande företag i u-länderna. För en redogörelse för vissa närmare till hands liggande former för statligt stöd av privata insatser i u-länderna hänvisas till promemoriorna rörande skatte-tekniska åtgärder, exportkreditgarantier och investeringsskydd.

september 1961

BILAGA

Totala bidrag till underutvecklade länder och multilaterala organisationer 1956—59
(milj. dollar)

	Offentl. bilat. gåvor o. dyl.	Offentl. bilat. krediter (netto)	S:a offentl. bilat. bidr.		Enskilda bilat. bidr.	S:a bilat. bidr.		Offentl. multil. bidrag	Enskilda multil. bidrag	S:a multil. bidrag		Totala bidrag
			Milj. \$	% av tot. bidr.		Milj. \$	% av tot. bidr.			Milj. \$	% av tot. bidr.	
Storbritannien.....	555	341	896	28	1 998	2 894	92	221	34	255	8	3 149
Frankrike.....	2 478	632	3 110	64	1 622	4 732	98	90	4	94	2	4 826
Västtyskland.....	307	352	659	29	1 086	1 745	76	494	62	556	24	2 301
Förenta Staterna.....	5 326	3 303	8 629	61	4 639	13 268	94	248	546	794	6	14 062
Canada.....	164	34	198	43	213	411	89	23	31	54	11	464
Sverige.....	4	10	13	12	72	85	77	25	1	26	23	111
Totalt för OEEC-jämte USA och Canada...	9 094	5 087	14 176	52	11 150	25 326	93	1 094	880	1 974	7	27 300

Arvdrökn. Ovanstående siffror baserar sig på OEEC-publikationen The Flow of Financial Resources to Countries in Course of Economic Development 1956—1959. Åtskilliga siffror är uppskattningar av OEEC:s sekretariat. Särskilt gäller detta de i kategorin enskilda bilaterala bidrag ingående posterna avseende direkta investeringar och återinvesterade vinster.

de länder som skall bistås. (Kandidaterna kan i allmänhet föreslås från alla medlemsländer, och mottagarländerna har fritt val bland framförda kandidater. Det slutliga avgörandet fattas alltid av mottagarlandet.)

VIII. Multilateralt tekniskt bistånd

Kunskapsöverföringen till de underutvecklade länderna har blivit en huvuduppgift för FN och dess fackorgan. Programmet för tekniskt bistånd täcker ett mycket vidare fält än namnet i och för sig låter förstå. Det gäller inte bara specialkunskaper i begränsad teknisk mening utan hela skalan av nyttiga kunskaper inom hälsovård, administration, skolväsen, jordbruk etc. Tidigare har tekniskt bistånd sedan länge givits av missionen och enskilda företag samt genom bilaterala överenskommelser mellan staterna. Det multilaterala biståndet, d. v. s. bistånd genom internationella organisationer, har vuxit fram ur insikten att dessa organisationer bör medverka till att möta de gigantiska behoven på kunskapsöverföringens område. Det har även varit ett starkt önskemål från de underutvecklade ländernas sida att få till stånd ett biståndsprogram av multilateral karaktär, där de själva kan ta aktiv del i planeringen. De har betraktat det som en stor fördel att kunna välja fackkunniga rådgivare bland expertkandidater från ett stort antal länder och att kunna placera sina stipendiater genom de internationella kanalerna till FN:s alla medlemsländer.

Dessa för FN:s biståndsverksamhet utmärkande drag återspeglas i de principer som ligger till grund för organisationens tekniska bistånd:

— Biståndet skall bygga på framställningar från mottagarländerna och på överenskommelser med dessa länders regeringar.

— Mottagarlandet engageras i planeringen. Biståndet skall ingå i en allmän plan för samhällets utveckling och ha karaktären av hjälp till självhjälp.

— Mottagarlandet engageras ekonomiskt genom att betala de lokala omkostnaderna och ställa personal till förfogande för utbildning och biträdande sysslor.

— Allt bistånd lämnas till eller genom regeringar.

— Inga politiska villkor får fästas vid biståndet och ingen åtskillnad göras med hänsyn till politisk struktur, religion eller ras. Hjälpen skall ha en helt neutral karaktär.

— Biståndsexperter skall väljas med hänsyn till sin tekniska kompetens och sin förståelse för den kulturella bakgrunden och de särskilda behoven

Anm. Denna promemoria har utarbetats av förste sekreteraren i utrikesdepartementet H. Berg.

Den tekniska biståndsverksamhetens nuvarande utformning och omfattning

FN:s och fackorganens reguljära biståndsprogram samt OPEX

FN:s reguljära program för tekniskt bistånd startade redan 1947, då FN övertog det rådgivande arbete på socialvårdsområdet som tidigare utförts av UNRRA framför allt i Europa. Två år senare, när de underutvecklade ländernas problem började få prioritet, vidgades arbetsfältet till att omfatta även ekonomi och förvaltning. Medel anslås årligen ur FN:s reguljära budget till dessa tre biståndsformer under rubrikerna social welfare, economic development och public administration. Anslagen har med åren stigit och uppgick 1960 till 1,98 milj. dollar. Härav föll 0,48 milj. dollar på economic development, 1,2 milj. på social services och 0,3 milj. på public administration. För 1961 har beslutats en höjning till totalt 4,93 milj. dollar.

Det reguljära programmet för tekniskt bistånd i förvaltningsfrågor har de senaste åren kompletterats med en betydelsefull ny biståndsform, det s. k. OPEX-programmet (Operational and Executive Personnel). Erfarenheten har visat, att enbart expertrådgivning inte är tillfredsställande i många länder där den offentliga förvaltningen lider av svåra brister. Generalförsamlingen beslöt därför hösten 1958 att bistå intresserade regeringar att på dessas begäran tillfälligt anställa kvalificerade personer, vilka såsom dessa regeringars tjänstemän skall utföra verkställande uppgifter. Det mottagande landet betalar i regel den för landet normala lönen medan FN tillskjuter vad som därutöver erfordras. OPEX-programmet administreras i praktiken på samma sätt som det övriga tekniska biståndet. Enligt beslut av generalförsamlingen hösten 1960 är det efter två års försöksverksamhet numera en permanent del av biståndsverksamheten. Budgeten för programmet var 1960 0,3 milj. dollar; för 1961 har anslaget höjts till 0,85 milj. dollar. Vid utgången av 1960 hade ca 30 OPEX-expert utnämnts.

Även några av FN:s fackorgan bedriver ett tekniskt bistånd av mindre omfattning, vars kostnader bestrides ur de ordinarie medlemsavgifterna. ILO avsatte år 1960 ca 95 000 dollar för tekniskt bistånd. 1961 ökas anslaget till 220 000 dollar. UNESCO:s anslag för samma ändamål uppgick 1960 till ca 2 milj. dollar. WHO satsade samma år 7 milj. dollar ur den egna budgeten. IAEA har 1959 anslagit ca 0,44 milj. dollar till tekniskt bistånd på atomenergiområdet. Fackorganens väsentligaste insats på biståndsområdet är dock dels den verksamhet som utföres medelst anslag ur EPTA-medel, dels de uppdrag som utföres för Särskilda fondens räkning och mot ersättning av denna (se nedan).

EPTA

Huvudparten av FN:s tekniska biståndsinsatser sker inom ramen för det utvidgade programmet för tekniskt bistånd (Expanded Program of Technical Assistance). Detta program inleddes 1950 och finansieras helt av frivilliga bidrag från medlemsstaterna. År 1960 lämnades bidrag till EPTA av 85 länder. Utvecklingen sedan starten framgår av följande tabell:

År	Antal bidragsgivare	Belopp i milj. dollar	Ökning från föregående år (procent)
1950—51.....	54	20	
1952.....	65	19	19
1953.....	69	22	19
1954.....	71	25	12
1955.....	71	28	11
1956.....	77	29	4
1957.....	84	31	7
1958.....	85	31	1,5
1959.....	83	30	-5
1960.....	85	34	13
1961 ¹	85	41	21

¹ Enligt hittills lämnade utfästelser.

Tendensen är sålunda stadigt uppåtgående, så när som på år 1959. Nedgången detta år förklaras av att Förenta Staterna då sänkte den »matching percentage», som landet tillämpar för att bestämma sitt bidrag, från 45 till 40 % av de totala bidragen. Ökningen i utfästelserna för 1961 är den största hittills.

EPTA-programmet administreras av FN och fackorganen, som i allmänhet inrättat särskilda avdelningar för tekniskt bistånd. För att planera, samordna och övervaka de skilda organens biståndsverksamhet finns en styrelse för tekniskt bistånd (Technical Assistance Board), som består av en av generalsekreteraren utsedd verkställande ordförande (Executive Chairman) jämte cheferna för de deltagande organisationerna.

I de större mottagarländerna företrädes TAB av fasta länderrepresentanter — för närvarande etablerade i 45 länder — med huvudsaklig uppgift att biträda de hjälpsökande regeringarna med uppgörande av deras biståndsframställningar, att övervaka genomförandet av biståndsprogrammet samt att verka för samordning mellan detta och andra hjälpprogram. Efter Särskilda fondens tillkomst tas länderrepresentanternas tjänster även i anspråk av fonden, som även bidrar till dessa kostnader på fältet.

TAB är ansvarig inför Technical Assistance Committee (TAC), ett underutskott till ECOSOC. Kommittén består av en representant för vardera av de 18 medlemsstaterna i rådet samt för sex stater utanför detta. Den sammanträder två eller tre gånger per år för att granska verksamheten och för att fatta beslut om program och planer för framtiden. Dess rekommendationer behandlas av ECOSOC och generalförsamlingen.

Tillgängliga EPTA-medel fördelas mellan FN:s fackorgan enligt ett system med planering ländervis (country programming). Från och med 1961—62 sker planeringen tvåårsvis. Varje hjälpsökande land får göra en prioritering av sina hjälpbehov inom ramen för en viss kvot. Fackorganen tilldelas en andel i direkt proportion till storleken av de biståndsansökningar som efter förslag av FN:s styrelse för tekniskt bistånd (TAB) godkännes för respektive organs verksamhetsområde. De fackorgan på vilka de största andelarna av EPTA-medel fallit är — förutom UNTAO, FN:s avdelning för tekniskt bistånd — FAO, WHO, UNESCO och ILO. Dessa fyra organisationer jämte UNTAO svarade 1959 för över 90 % av de faktiska fältkostnaderna.

Ett karakteristiskt drag i EPTA-programmet är den starka koncentrationen på expertverksamheten. Genomsnittligt har expertverksamhetens andel av de totala anslagen hittills utgjort ca 70 %. På stipendieverksamheten har kommit ca 20 % och på utrustning i anslutning till det tekniska rådgivningsarbetet ca 10 %. Hur kostnaderna fördelat sig de tre sista åren framgår av nedanstående tabell. I fjol omfattade EPTA-programmet 2 208 experter och 2 017 stipendier.

	1958	1959	1960
Experter.....	77	78	78
Stipendier.....	12	15	17
Utrustning.....	11	7	5
	100	100	100

Ser man på den geografiska fördelningen av anslagen, är det mest iögonfallande draget den kraftiga höjning av Afrikas andel som nu planeras. Under 1950—58 föll 10 % på Afrika; för 1961/62 förutses denna andel stiga till 28 % — mer än som planeras för Asien (27 %), Latinamerika (22 %) och Mellersta Östern (15 %).

Särskilda fonden

Vid sidan av EPTA har de senaste åren vuxit fram ett nytt tekniskt biståndsprogram, Särskilda fonden, som innebär en väsentlig förstärkning av tidigare insatser. Fonden inledde sin verksamhet den 1 januari 1959 och dess uppgift är att medverka till skapandet av sådana förhållanden som gör kapitalinvesteringar möjliga eller mer verksamma. Dessa »pre-investment activities» består t. ex. av undersökningar av mineraltillgångar, jordbeskaffenhet och industriell potential samt inrättande av utbildnings- och forskningsinstitut för tekniker och arbetare. Fondens insatser koncentreras till ett fåtal större projekt; enligt praxis får projekten inte kosta under 250 000 dollar. Man inriktar sig redan från början på långvariga in-

satser. Fonden kan träffa avtal med en maximal löptid på fem år. Den genomsnittliga löptiden har varit tre och ett halvt år.

Särskilda fonden finansieras liksom EPTA medelst frivilliga bidrag. Målsättningen vid fondens start var att den tillsammans med EPTA skulle förfoga över totalt 100 milj. dollar. För 1959 anslags dock endast något över 25 milj. dollar till fonden (till EPTA 30 milj.) och för 1960 38,5 milj. (EPTA 34 milj.). 1961 kan fonden troligen räkna med ca 48 milj. dollar. Fondens totala anslag hittills inklusive de vid styrelsesammanträdet i maj 1961 godkända projekten uppgår till 131 milj. dollar. Till samma projekt beräknas de mottagande regeringarna själva bidra med inalles 173 milj. dollar.

Till skillnad från vad som gäller för EPTA användes en betydande del av fondens resurser för utrustning. Under 1960 föll 35 % av anslagen på detta ändamål, 48 % på experter och 3 % på stipendier. Anslagen fördelade sig samma år på verksamhetsområden enligt följande: översikter och undersökningar 37 %, forskningsinstitutioner 28 % och utbildningsprojekt 35 %. I den geografiska fördelningen kan man även här iakttaga förskjutningen till Afrika, nämligen från 7 % av anslagen 1959 till 17 % 1960. På Asien kom 1960 32 %, Mellersta Östern 20 % och Amerika 28 %.

Särskilda fonden tillämpar en form av samarbete med FN och fackorganen som innebär en hög grad av centralisering i planering och beslut. Fonden är ensam ansvarig i dessa avseenden men överläter det praktiska genomförandet till fackorganen. Dessa får tjänstgöra som entreprenörer och verkställande organ och erhåller ersättning av fonden för detta arbete. Av de under 1959 och 1960 godkända 115 projekten åtog sig FAO 49, UNESCO 17, UNTAO 15 och ILO 13 projekt.

Såsom exempel på fondens insatser kan anföras några av de projekt där svenska experter varit engagerade. I Chile bistår Särskilda fonden och FN vid kartläggningen av mineraltillgångarna i landets norra region. Samtidigt ges experthjälp till de institutioner, som skall fullfölja forskningsarbetet i nationell skala. I Polen har ILO fått uppgiften att inrätta ett nationellt centrum för utbildning av instruktörer och förmän. Här tränas lärarkrafter som skall tjänstgöra vid regionala förmansinstitut. Polen satsar i detta projekt 2,5 milj. dollar, över 75 % av totalkostnaden, medan fonden bidrar med 0,787 milj. dollar. Ett yrkesutbildningsprojekt i större skala har Särskilda fonden och ILO startat i Jugoslavien. ILO sänder experter för tjänstgöring vid det federala produktivetsinstitutet och vid fem regionala branschinstitut. Där utbildas instruktörer och yrkeslärare inom bl. a. mekanisk industri, träindustri, jordbruk, textilindustri och vissa serviceyrken. Syftet är att skapa ett nätverk av modernt utrustade träningscentra över hela landet för att höja produktiviteten inom näringslivets viktigaste sektorer. Över 30 utländska experter — tekniker och utbildningsspecialister — engageras i detta projekt.

Fonden ledes av en verkställande direktör (Managing Director) som är ansvarig inför en styrelse (Governing Council) på 18 personer. (Sverige valdes i december 1960 till medlem av styrelsen till utgången av 1963.) Dessutom finns ett rådgivande utskott (Consultative Board) bestående av FN:s generalsekreterare, presidenten för världsbanken samt verkställande ordföranden i TAB.

UNICEF

Förenta Nationernas barnfond, UNICEF, utgör en del av FN:s sekretariat med egen budget och styrelse. Fonden deltar inte i EPTA och har inte någon expert- och stipendiatverksamhet motsvarande fackorganens. Den har huvudsakligen givit materiell hjälp till barnvårdscentraler, barnbespisningar, hälsovårdskampanjer och dylikt. Under 50-talets senare del har emellertid den mer långsiktiga utbildningshjälpen kommit i förgrunden. För närvarande sker en omprövning av UNICEF:s program varigenom det torde komma att få karaktären av tekniskt bistånd i högre grad än tidigare. Man eftersträvar en fastare samordning med de nationella utvecklingsplanerna och med andra organisationers biståndsinsatser. Utbildning av personal i de underutvecklade länderna blir den väsentliga uppgiften. UNICEF:s projekt skiljer sig i allmänhet från fackorganens genom sin mångsidighet. De innefattar ofta insatser berörande både hälsovård, undervisning, livsmedelsförsörjning m. m.

UNICEF finansieras huvudsakligen genom frivilliga bidrag från medlemsstaterna. Dessa har de senaste åren uppgått till ca 20 milj. dollar per år. Därutöver får UNICEF årligen 3—4 miljoner dollar genom insamlingar, försäljning av julkort och liknande. För de närmaste åren planeras betydande öknings av UNICEF:s anslag för utvecklingsprojekt. Dessa öknings har delvis möjliggjorts genom utnyttjande av fonder vilka byggts upp som följd av det tillämpade finansieringssystemet (>project budgeting>). Till en del bygger de emellertid också på förutsättningen att bidragen från medlemsländerna kommer att stiga.

Sveriges insatser och andra länders

Sverige har lämnat en större del av sitt bistånd i form av bidrag till FN-programmen än flertalet andra länder. Men det har inte inneburit några stora bidrag i absoluta tal. Det antal expertuppdrag som tillfallit svenskar, resp. stipendiater som sänts till Sverige för studier ligger över den andel, som det svenska ekonomiska bidraget utgör av alla länders totala insatser. Härav kan man dra slutsatsen, att de medel, som utnyttjats för att köpa svenska tjänster, överstiger dem vilka tillskjutits från svensk sida.

Om hänsyn tas till nationalinkomstens storlek, visar det sig att våra bidrag till EPTA och Särskilda fonden 1960 placerade oss på tredje plats efter

Nederländerna och Norge (se bilaga 1). Medräknas de bilaterala insatserna av teknisk biståndskaraktär får länder som Canada, Frankrike, Storbritannien, Västtyskland, Förenta Staterna och Nederländerna ledande ställningar. Några exakta siffror är svårt att ange med hänsyn till den flytande gränsen mellan tekniskt bistånd och annat bistånd.

FN:s och fackorganens reguljära biståndsverksamhet och OPEX

De reguljära biståndsprogram, som tidigare omnämnts, bekostas ur medlemsbidragen till FN och fackorganen. Sveriges medlemsbidrag till FN — 1,39 % av budgeten — har de senaste åren uppgått till:

1960.....	4,93 milj. kronor
1961.....	4,30 " "
1962 (förslag).....	4,35 " "

Endast en mindre del av FN-bidragen anslås till teknisk biståndsverksamhet — år 1961 ca 8 %. Sveriges bidrag till FN:s reguljära biståndsverksamhet på de ekonomiska, sociala och administrativa områdena kan alltså beräknas till ca 0,344 milj. kronor detta år. Av detta har ungefär 30 % eller 0,103 milj. kronor använts till bistånd på förvaltningsområdet (inklusive OPEX).

Även några av fackorganen har som tidigare nämnts en reguljär biståndsverksamhet bekostad ur medlemsbidragen. Det följande är en ungefärlig beräkning av vad som 1960 användes till tekniskt bistånd ur Sveriges medlemsavgift till dessa fackorgan. Totalsumman för FN och fackorganen blir något över en miljon kronor.

	Medlemsavgift	Till tekniskt bistånd
ILO.....	1,03 milj. kr	1 % = 10 000 kr
UNESCO.....	1,25 " "	15 % = 190 000 "
WHO.....	1,36 " "	40 % = 540 000 "
IAEA.....	0,50 " "	28 % = 14 000 "
		<hr/>
	Summa	754 000 kr

En icke oviktig biståndsform är även de speciella, större biståndsprojekt i fackorganens regi, vilka bekostas med frivilliga bidrag. Sverige anslår i årets budget sammanlagt 1,4 milj. kronor att användas till ett av ILO planerat studiecentrum för arbetsmarknadsfrågor och socialpolitik, till FAO:s Frihet från hunger-aktion och till WHO:s antimalariakampanj.

EPTA

Under åren 1950—60 beräknas Sverige ha bidragit till den utvidgade verksamheten för tekniskt bistånd med 31,3 milj. kronor, vilket motsvarar drygt 2 % av det totala bidragsbeloppet. Utvecklingen för varje år framgår av bil. 2.

År 1960 kom Sverige med ett bidrag på 0,9 milj. dollar på åttonde plats bland samtliga bidragsgivare efter USA, Storbritannien, Canada, Frankrike,

Västtyskland, Nederländerna och Sovjet i nämnd ordning. För 1961 utlovades från svensk sida vid bidragskonferensen ett bidrag av minst oförändrad storlek. Genom att riksdagen godkände regeringens förslag i 1961 års statsverksproposition, stiger emellertid det svenska bidraget till jämnt en miljon dollar. Den totala bidragssumman till EPTA ökar enligt beräkningarna från 34 milj. dollar 1960 till över 41 milj. 1961. Bland länder som bidragit till denna förstärkning av EPTA genom att höja sina bidrag märks följande: Canada 0,15 milj. dollar, Danmark 0,50, Frankrike 0,30, Västtyskland 0,70, Italien 0,40, Nederländerna 0,24, Norge 0,06, Sovjet 1,18 och USA ca 3,20 milj. I bil. 3 anges bidragen från de största bidragsgivarna och våra grannländer 1960—61.

Särskilda fonden

Till Särskilda fonden har Sverige 1959 och 1960 inbetalat sammanlagt 21,76 milj. kronor, vilket är något mer än 6 % av de totala bidragen till denna fond. Sveriges ursprungliga anslag, 10,88 milj. kronor, var avpassat till den målsättning som var aktuell vid fondens start. Då bidragen från flertalet andra stater inte låg i nivå med den ursprungliga planen, kom Sverige att bli den i storleksordning fjärde bidragsgivaren (efter Förenta Staterna, Storbritannien och Nederländerna). Sveriges bidrag till Särskilda fonden har hållits oförändrat både 1960 och 1961. Fondens budget har emellertid vuxit genom ökade insatser från flera andra länder. Totalsumman 1959 stannade vid 25,8 milj. dollar; 1960 var man uppe i 38,5 milj. För 1961 har utlovats bidrag till ett sammanlagt belopp av ca 48 milj. dollar. Särskilt betydande höjningar kan registreras för USA, Västtyskland, Japan och Italien. Men även våra nordiska grannländer rycker nu fram med större bidrag än tidigare. Bilaga 4 visar anslagen till Särskilda fonden från de största bidragsgivarna jämte våra grannländer 1960—61.

Tänkbara former för ökning av de svenska insatserna

I det följande diskuteras vissa möjligheter att förstärka Sveriges insatser i vad avser FN:s nuvarande tekniska biståndsprogram. Hänsyn tas sålunda inte i detta sammanhang till sådana särskilda biståndsaktioner som föranledes av nya och oförutsedda behov (t. ex. FN:s fond för ekonomisk hjälp i Kongo). Först kan det dock vara motiverat att framlägga några allmänna synpunkter som gör sig gällande i detta sammanhang.

Vid en större höjning av de svenska insatserna har man att räkna med vissa problem och osäkerhetsfaktorer. Det gäller bl. a. den inverkan en dylik höjning kan väntas få på övriga bidragsgivare. Här bör först uppmärksammas den positiva verkan av höjda bidrag till EPTA och Särskilda fonden i form av ett högre amerikanskt bidrag. USA utlovade maximalt 40 milj. för 1961 för båda programmen tillsammans under förutsättning

att det amerikanska bidraget inte översteg 40 % av de samlade bidragen till EPTA och Särskilda fonden. Varje nytt bidrag till dessa från övriga länder utlöser enligt detta system automatiskt ett belopp motsvarande 67 % av ökningen från den amerikanska »bidragsreserven». När målsättningen för de båda programmen nu höjts till 150 milj. dollar enligt en resolution av generalförsamlingen i december 1960, kan man förutsätta att USA:s maximibelopp kommer att stiga i motsvarande mån, så att denna effekt inträder även vid höjningar över 100-miljonersstrecket.

Det kan ifrågasättas om höjningar av den storleksordning, som här diskuteras, skulle ha en enbart stimulerande verkan på övriga bidragsgivare. Man skulle nämligen kunna hävda att om Sverige kraftigt ökade sin insats, en del länder möjligen skulle känna ett mindre ansvar för biståndet via FN, varigenom effekten av den svenska insatsen skulle komma att mötas av mindre insatser från andra håll. Det förefaller emellertid sannolikt, att de positiva reaktionerna skulle komma att dominera och att initiativ av detta slag skulle ha en viss förebildlig betydelse. Så visade det sig exempelvis att det kraftiga svenska initialstödet till Särskilda fonden hade en dylik verkan. Vid väsentligt höjda bidrag till EPTA och Särskilda fonden skulle för att stimulera andra bidrag eventuellt kunna övervägas att såsom praktiserar av USA knyta villkor till bidragsgivningen med den innebörden att bidraget högst får motsvara viss procent av totalbudgeten.

Vid överväganden av höjningar bör hållas i minnet det nära sambandet mellan FN:s olika tekniska biståndsprogram: FN:s och fackorganens tekniska bistånd, EPTA, Särskilda fonden eller speciella program såsom UNICEF bör sålunda betraktas som en helhet. Det är därför viktigt, särskilt i samband med ställningstagande till fördelningen av höjningar på olika program, att beakta den planering och målsättning, som gäller för FN:s biståndsverksamhet. Hänsyn bör därvid givetvis tas till övriga medlemsstaters inställning till biståndsprogrammet och till FN-organens möjligheter att verkställa detta. Större insatser från svensk sida skulle på så sätt bli en uppmaning till övriga bidragsgivare att fylla sin del av den gemensamma arbetsuppgiften.

Det kan göras gällande att Sverige inte har förutsättningar att öka de personella insatserna i proportion till de finansiella. Ett växande multilateralt tekniskt bistånd ställer uppenbarligen större anspråk på våra expertresurser och möjligheter att placera stipendiater, ehuru våra insatser på dessa områden som nämnts f. n. ligger högre än våra finansiella bidrag. Man möter här problem bl. a. på utbildningens område och av praktiskt, administrativ karaktär. Dessa problem är emellertid inte olösbare. Ett betydligt större antal experter och stipendiater skulle kunna förmedlas från och till Sverige under förutsättning att det görs speciella utbildningsansträngningar och skapas en tillfredsställande administrativ apparat.

På vissa fackområden kan det, trots ökad utbildning, givetvis inte und-

ykas att man når en gräns där de svenska personella resurserna inte förslår. Detta är emellertid inte ett skäl att beskära Sveriges bidrag till de tekniska biståndsprogrammen. Man kan räkna med att medlen får god användning genom att andra länder med större personella resurser anlitas. Man utnyttjar alltså möjligheterna till en internationell arbetsförmedling, en av de stora förtjänsterna hos den multilaterala biståndsverksamheten.

Vid en ökad svensk insats aktualiseras frågan om kontroll och inflytande över medlens användning. Vad först gäller möjligheterna till insyn och överblick, må erinras om att dokumentationen och utredningsverksamheten rörande de skilda biståndsprogrammen är rikt utvecklad och ger en klar och kontinuerlig bild av arbetet. Därtill kommer att de tjänstemän i FN och fackorganen, som bl. a. ombesörjer dessa utrednings- och informationsuppgifter, alltid är tillgängliga för konsultationer.

Rörande Sveriges möjligheter att påverka biståndsprogrammets utformning och handhavande kan allmänt sägas, att vi har ett förmånligt utgångsläge i vår neutrala position och vårt goda anseende i underutvecklade länder. Det har också viss betydelse att de nordiska länderna kan uppträda i samverkan på det biståndspolitiska området. Inom ECOSOC och kommittén för tekniskt bistånd, TAC, brukar en plats cirkulera mellan de nordiska länderna. Det har visat sig, att konstruktiv kritik från nordisk sida i flera fall givit resultat i praktiska reformer.

För FN:s samtliga biståndsprogram gäller, att konstitutionella garantier finns för att varje deltagande land skall ha möjlighet påverka utformningen. Programmen underställs sålunda alltid generalförsamlingen, där de blir föremål för ingående behandling i ekonomiska utskottet. Den förberedande mera detaljerade granskningen äger emellertid rum i ECOSOC och TAC, där medlemskapet i motsats till församlingen och dess ekonomiska utskott är begränsat. Beträffande EPTA-programmet må nämnas att representanter för de europeiska ländernas nationalkommittéer brukar ha sammanträden med deltagande av vederbörande FN-tjänstemän, där tillfälle erbjudes att diskutera programmets handhavande. För Särskilda fonden finns som nämnts en styrelse med representanter för 18 medlemsländer. UNICEF har en styrelse bestående av representanter för 30 medlemsländer. I fackorganen är de regelbundet återkommande konferenserna och generalkonferenserna motsvarigheten till FN:s generalförsamling. Större svenska bidrag medför naturligtvis ökat intresse och ansvar för biståndspolitiken och dennas tillämpning i praktiken. Som framgår av vad ovan sagts är möjligheterna till inflytande visserligen begränsade men våra förutsättningar att vinna gehör för svenska synpunkter på bidragspolitikens utformning ökar om vi samtidigt manifesterar vårt intresse med ekonomisk generositet. Som medlem i organ, som sysslar med biståndsfrågor, eller ge-

nom andra nära kontakter med dessas sekretariat kan Sveriges ståndpunkter få ökad tyngd.

FN:s reguljära biståndsverksamhet och OPEX

Vid ekonomiska och sociala rådets möte i juni 1960 framlade generalsekreteraren enligt rådets önskemål en rapport rörande »Opportunities for International Co-operation on Behalf of Newly Independent Countries» (E/3387). Rapporten byggde på systematiska konsultationer med representanter för de stater som under 1960 blev självständiga. Undersökningen omfattade länder med sammanlagt mellan 60 och 70 miljoner människor, d. v. s. 5 % av totalbefolkningen i de underutvecklade delarna av världen. Dessa länder hade 1960 fått endast 2,1 % av FN:s tekniska bistånd. Det var uppenbart att denna andel måste betydligt ökas för att nå en rimlig nivå. Samtidigt borde biståndet även till andra regioner fortsätta att växa.

Enligt generalsekreterarens uppfattning kunde dessa nya biståndsbehov bäst tillgodoses genom en förstärkning av FN:s reguljära biståndsprogram och OPEX. Länder, som nyligen vunnit självständighet, hade ett speciellt behov av ekonomiska experter för planerings- och utredningsuppgifter samt av förvaltningsexperter i ledande befattningar. Generalsekreteraren föreslog därför, att betydligt vidgade resurser skulle ställas till förfogande för ovan nämnda biståndsprogram, särskilt de program som avsåg ekonomisk utveckling och offentlig förvaltning. Han framhöll att anslaget till ekonomisk utveckling (ca 0,5 milj. dollar) hållits oförändrat ett årtionde trots att FN:s samlade biståndsverksamhet under tiden ökat med mer än 100 %. Anslaget till offentlig förvaltning (0,3 milj. dollar) hade inte höjts de senaste fyra åren. OPEX hade endast 0,3 milj. dollar till sitt förfogande.

Generalsekreteraren rekommenderade att ytterligare minst 2,5 milj. dollar skulle anslås till dessa tre poster för 1961 och att höjningen skulle bli bestående de närmaste åren. Fördelningen mellan de tre skulle årligen tas upp till förnyat övervägande. Anslagen till den reguljära biståndsverksamheten 1961 fastställdes av generalförsamlingen den 20 december. Man följde i huvudsak generalsekreterarens rekommendationer såsom framgår av följande redovisning.

Anslag till FN:s reguljära tekniska biståndsprogram
(i milj. dollar)

	1960	1961
Ekonomisk utveckling	0,48	1,97
Social verksamhet	1,20	1,96
Offentlig förvaltning	0,30	1,00
OPEX	0,30	0,85
Summa	2,28	5,78

Trots de relativt kraftiga ökningarna av anslagen till administration och OPEX är det sannolikt, att dessa anslag är otillräckliga med hänsyn till dessa biståndsformers primära betydelse för de unga staternas behov. Sedan generalsekreteraren avgav sin rapport i juni 1960 har flera nya stater tillkommit och den politiska utvecklingen i Afrika fått ett hastigare tempo.

Generalsekreteraren meddelade i juni 1960 att biståndsansökningarna till OPEX långt översteg resurserna. Antalet förfrågningar om OPEX-expert hade stigit till 176 vid denna tid. Man väntade en fortsatt kraftig stegring. Antalet experter på fältet eller på väg ut var endast omkring 30. I november redovisades 31 experter inom OPEX-programmet för 1960. När generalförsamlingen den 15 december beslöt att permanenta OPEX-programmet underströks i den antagna resolutionen att de finansiella resurserna måste få en helt annan storlek.

Biståndsinsatserna via den reguljära budgeten har fördelen att kunna sättas in relativt snabbt och på platser där akuta behov föreligger. Syftet med dessa insatser är just att komplettera EPTA-programmet på sådana svaga punkter. Och denna förstärkning är särskilt nödvändig de närmaste åren när så många länder befinner sig i ett övergångsstadium med bristfällig förvaltning.

Det torde böra övervägas huruvida Sverige, eller de nordiska länderna gemensamt, borde verka för att anslagen till tekniskt bistånd på förvaltningsområdet och genom OPEX höjs väsentligt. Medlemsbidraget skulle då få höjas med vad som är erforderligt för att täcka dessa kostnader. För Sveriges del skulle en total ökning med exempelvis 10 milj. dollar endast medföra ett med ca 0,7 milj. kronor höjt medlemsbidrag. Alternativt skulle man kanske kunna tänka sig en särskild fond till komplettering av förvaltningsbiståndet och OPEX, vilken kunde finansieras medelst frivilliga bidrag från de stater som särskilt önskar stödja dessa biståndsformer.

De särskilda biståndsprojekten i fackorganens regi och Sveriges anslag till dessa, 1,4 milj. kronor, har tidigare berörts. Vissa av dem kräver även fortsättningsvis frivilliga bidrag från medlemsländerna. Nya liknande projekt kan tänkas framkomma. I detta sammanhang må nämnas beslutet vid UNESCO:s generalkonferens 1960 att starta ett »Emergency Programme of Financial Aid for the Development of Education in Africa». Det är redan i planeringsstadiet. UNESCO:s generalsekreterare har vädjat till Sverige och andra länder om frivilliga bidrag. Ett handlingsprogram kommer att utarbetas på grundval av medlemsländernas svar. Från svensk sida har utlovats att möjligheten av ett finansiellt bidrag skall undersökas.

EPTA och Särskilda fonden

Såsom ovan framhållits, har generalförsamlingen under sin senaste session uppmannat medlemsländerna att öka sina bidrag till EPTA och Särskilda fonden så att de för dessa program tillgängliga medlen »i en omedelbar fram-

tid» när beloppet 150 milj. dollar. Någon fördelning mellan de båda programmen anges inte i resolutionen, men man tänker sig att 50 milj. dollar skulle falla på EPTA och 100 milj. på fonden. De fram till maj 1961 utfästa bidragen för 1961 utgör ca 41 milj. dollar för EPTA och 48 milj. för fonden. För att de uppställda målen skall förverkligas erfordras följaktligen väsentligt ökade bidrag från medlemsländernas sida särskilt vad fonden angår.

För EPTA:s del uppgår den nu eftersträvade bidragsökningen till drygt 8 milj. dollar. Detta belopp kommer att kunna absorberas, i takt med intensifierad expertrekrytering, av den efterfrågan på bistånd som stadigt ökar särskilt från länder som nyligen uppnått självständighet. För att underlätta för vissa länder att öka sina bidrag undersökes för närvarande helt preliminärt förutsättningarna för införande av ett system, enligt vilket viss del av ett lands bidrag skulle kunna reserveras för visst eller vissa speciella projekt ävensom möjligheterna av bilaterala projekts anknnytning i olika former till EPTA-projekt.

I detta sammanhang må nämnas att det utvidgade systemet med fasta länderrepresentanter och den ökande betydelse detta fått för planerings- och samordningsändamål aktualiserat behovet av en förstärkning av dessa representanters kontor med biträdespersonal.

Under de två år Särskilda fonden varit verksam har den visat sig fylla några av de fundamentala utvecklingsbehov som tidigare ej kunnat på samma sätt tillgodoses: snabb utbildning av teknisk personal i u-länderna, kartläggning av exploaterbara naturtillgångar och tillämpad forskning på industrialiseringsområdet.

Det är också en allmän uppfattning — kanske framför allt i de nordiska länderna — att fonden blivit det mest effektiva och det mest expansionsdugliga av FN:s olika biståndsprogram. Den har funnit arbetsformer som är befriade från de svagheter man ofta påtalat i fråga om det övriga tekniska biståndet i FN:s regi. Fondens gör genomgående fleråriga insatser, som fullföljs till dess projekten är mogna att drivas i nationell regi. Expertresurserna koncentreras till ett begränsat antal större projekt, och kunskapsöverföringen förenas med väl tilltagna anslag för utrustning. I allt detta har fonden tillvaratagit de bästa sidorna i den bilaterala verksamheten. Samtidigt kan fonden utnyttja multilateralismens förtjänster genom bred expertrekrytering med anlåtande av alla fackorgan och genom regional planering. En effektiv centralisering har också förverkligats i fondens arbete, varigenom utrymmet för motsättningar mellan fackorganen reducerats.

Behoven av biståndsinsatser av »pre-investment»-karaktär är växande. Fram till fondens styrelsemöte i maj 1961 hade fonden mottagit 326 framställningar, varav dock åtskilliga måst utgallras på grund av sina svagheter. Inklusivt de vid nämnda möte godkända projekten har 199 projekt godkänts för medelsanvisning. Till godkända projekt har fonden då anslagit 131 milj. dollar. Förutom den obligatoriska fonderingen med $\frac{1}{3}$ av alla

anslag har nu fonden i reserv för nyttjande under 1961 mellan 5 och 6 milj. dollar. Omkring 50 % av anslagen används för experthjälp. Vissa svårigheter att komma i gång med projekten anknnyter till bestämmelsen att för varje projekt skall det mottagande landet betala av egna medel mellan $\frac{1}{4}$ och hälften av utgifterna. Tendensen är dock att u-länderna blir allt angelägnare att åstadkomma sådana egna prestanda för att komma i åtnjutande av fondens bistånd.

Mot denna bakgrund framstår den målsättning fondens chef angivit — 100 milj. dollar till 1962 års budget — såsom i och för sig önskvärd. De administrativa förutsättningarna för en relativt snabb expansion av fonden får också anses vara tillfredsställande.

Med hänsyn till ovan angivna behov och möjligheter till väsentliga biståndsinsatser förefaller det naturligt, att en framtida ökning av Sveriges utvecklingshjälp i betydande utsträckning får formen av ytterligare bidrag till EPTA och Särskilda fonden.

UNICEF

Sveriges anslag till UNICEF har under senare år varit 1,35 milj. kronor. För budgetåret 1961/62 har beslutats en höjning till 1,8 milj. kronor. Anslaget är beräknat så att det motsvarar Sveriges bidragskvot till FN. Under den senaste tiden har kunnat konstateras en nyorientering av fondens arbete, vilken i linje med svenska rekommendationer innebär att verksamheten inriktas mera på utbildning och på integrerade mödra- och barnavårdsprojekt. Därest, som det finns anledning räkna med, denna nyorientering fullföljes synes förutsättningar vara för handen för att i fortsättningen stödja barnfondens program på ett än mer aktivt sätt än tidigare. En ökning av det svenska bidraget skulle betyda att Sverige även till UNICEF, liksom i EPTA och Särskilda fonden, lämnade ett större bistånd än vad som skulle bli fallet om bidragskvoten till FN lades till grund.

När Sverige nu engagerar sig allt starkare i familjeplaneringsprojekt, kan en utvidgad insats inom UNICEF:s ram även bidra till att demonstrera den positiva innebörden i vårt intresse för barnens och familjens problem i u-länderna.

FN-projekt med bilaterala anslag

I samband med behandlingen av FN:s tekniska biståndsprogram bör med några ord beröras möjligheterna att inom FN:s ram samordna skilda bilaterala biståndsprojekt. Detta skulle kunna ske antingen på så sätt, att projekt vilka startas och drivas av enskilda länder inordnas i FN:s biståndsplaner, eller så att projekt vilka planeras av FN överläts åt något eller några länder att bekosta och genomföra. Genom sådana arrangemang skulle man uppnå att biståndsinsatser, som till största delen är bilaterala, kunde utnyttja FN:s planeringsexpertis och administration, rationellt samordnas

med andra FN-insatser samt få status av FN-projekt. En sådan koordinande och övervakande funktion från FN:s sida skulle kunna bidra till att förhindra att bilaterala program byggs upp utan samordnande kontakter sinsemellan. Ur kostnadssynpunkt är det kanske inte alltid helt rationellt, att varje industriland skapar omfattande administrativa och planerande biståndsorgan, när de internationella organisationernas personella resurser skulle kunna utnyttjas för en stor del av dessa praktiska uppgifter.

Man har i detta sammanhang talat om »grey aid» och hävdats att FN skulle kunna tjänstgöra såsom ett slags paraply för en rik flora av bilaterala insatser. Man kan givetvis tänka sig mycket olika former av »grey aid» med mer eller mindre starka inslag av multilateralism. Ett exempel är det svensk-etiopiska byggnadsinstitutet, där FN på ett sent stadium intresserats att engagera sig och utnyttja institutet såsom regionalt byggnadsforskningscentrum för Östafrika. Det vore i många fall önskvärt att samarbete etablerades på ett tidigare stadium, stundom redan vid planering och uppbyggnad. Hur sådana projekt avtalsmässigt och finansiellt skulle utformas är frågor, som borde göras till föremål för utredning i FN och i medlemsländerna.

För att på allvar förverkliga »grey-aid»-tanken skulle krävas att större resurser ställdes till FN:s förfogande. I första hand skulle behövas en viss utbyggnad av den administrativa apparaten, inte minst för planeringsuppgifter. De fasta FN-representanterna i underutvecklade länder — allt fler för varje år — skulle behöva stöd av fackspecialister och få vissa planeringsresurser till sitt förfogande. Dessa representanter och deras kontor skulle kunna utnyttjas även för halv-bilaterala projekt och därigenom utvecklas till koordinationsinstanser.

I många fall kan länder för sina bilaterala projekt tänkas behöva personal, som inte går att rekrytera i det egna landet. I sådana fall borde FN ha möjlighet att ställa expertis från andra länder till förfogande på vissa villkor. Dessa stödinsatser från FN:s sida borde vara lika naturliga som skilda former av samverkan i motsatt riktning, t. ex. biträdande experter till FN:s tjänst, bekostade med bilaterala medel. Båda dessa typer av insatser kan byggas ut betydligt.

Slutligen må nämnas att inom ramen för UNESCO:s ovannämnda »Emergency Programme» i Afrika även planeras vissa insatser av bilateral karaktär. Man har föreslagit att UNESCO skulle fungera såsom rekryteringscentral för lärare till Afrika, varvid lön betalas av mottagarlandet och kompletteras av givarlandet till rimlig nivå, en biståndsform som ännu inte prövats av Sverige.

september 1961

BILAGA 1

Bidrag till EPTA och Särskilda fonden i promille av nationalinkomsten

	Bidrag 1960 till EPTA och Fonden milj. dollar	Nationalinkomst 1959 ¹ milj. dollar	Bidrag i promille av nationalinkomst
Nederländerna.....	3,76	8 442	0,45
Norge.....	0,97	3 257	0,30
Sverige.....	3,00	10 310	0,29
Danmark.....	0,98	4 518	0,22
Storbritannien.....	8,00	53 564	0,15
Canada.....	4,00	27 816	0,14
Indien.....	2,50	26 181 ²	0,10
Förenta Staterna.....	30,48	396 600	0,08
Västtyskland.....	3,33	45 762	0,07
Frankrike.....	2,61	39 435	0,07
Italien.....	1,10	22 420	0,05
Japan.....	0,62	27 691	0,02
Finland.....	0,03	3 178	0,01

¹ Inkomst till faktorkostnad, d.v.s. bruttonationalprodukt minus värdeminskning och indirekta skatter

² 1958

BILAGA 2

Sveriges bidrag till EPTA 1950—61

År	Total bidragssumma i milj. kr	Från Sverige i milj. kr	Från Sverige i procent
50—51.....	105	0,5	0,5
52.....	98	1,8	1,8
53.....	115	2,0	1,7
54.....	130	2,5	1,9
55.....	145	3,0	2,1
56.....	150	3,6	2,4
57.....	160	4,1	2,6
58.....	163	4,5	2,8
59.....	155	4,67	3,0
60.....	178	4,67	2,6
61.....	215	5,2	2,4

BILAGA 3

Bidrag till EPTA 1960—61

Milj. dollar

	1960	1961
Förenta Staterna.....	14,66	17,81
Storbritannien.....	3,00	3,00
Sovjetunionen.....	1,18	2,35
Canada.....	2,00	2,15
Västtyskland.....	1,43	2,12
Frankrike.....	1,54	1,85
Nederländerna.....	1,32	1,57
Danmark.....	0,65	1,16
Sverige.....	0,90	1,00
Norge.....	0,55	0,60
Finland.....	0,03	0,05

BILAGA 4

Bidrag till Särskilda fonden 1960—61

Milj. dollar

	1960	1961
Förenta Staterna.....	15,82	18,17
Storbritannien.....	5,00	5,00
Västtyskland.....	1,90	3,45
Nederländerna.....	2,44	2,44
Canada.....	2,00	2,35
Sverige.....	2,10	2,10
Indien.....	1,75	1,75
Japan.....	0,48	1,42
Italien.....	0,60	1,35
Sovjetunionen.....	1,18	1,18
Frankrike.....	1,07	1,07
Norge.....	0,42	0,60
Danmark.....	0,33	0,58
Finland.....	—	0,10

IX. Bilateralt tekniskt bistånd

Med fältprojekt i verksamheten för tekniskt bistånd till underutvecklade länder förstås här sådana projekt, som är förlagda till mottagarlandet. De kan bestå av undersökning och kartläggning av naturtillgångar, av rådgivning till de lokala näringarna, av undervisnings- och forskningsanstalter, av sjuk- och hälsovårdsanläggningar och av familjeplaneringsprojekt. Bilaterala fältprojekt grundar sig regelmässigt på avtal mellan givar- och mottagarländernas regeringar, undantagsvis med någon internationell organisation som tredje part med huvudsakligen symboliska funktioner. I sådana avtal stipuleras omfattningen av parternas åtaganden, vilka för givarlandets del vanligen består i att ställa personal, utrustning jämte visst penningbidrag för projektets driftskostnader till förfogande, medan mottagarlandet svarar för erforderliga byggnader och tomt för projektet samt, där så är möjligt, s. k. »counter-parts» till de utländska experterna och hjälppersonal. Det torde också höra till regeln, att givarlandet utfäster sig att ge ett antal stipendier för fortbildning utomlands av elever vid projekten eller där anställd inhemsk personal, som skall ersätta de utländska experterna.

Ibland kan det tekniska biståndet vara kombinerat med större kapitalinsatser av givarlandet. En undervisningsinstitution, som med utländsk hjälp uppföres i ett visst land, kan t. ex. vara av sådan omfattning, att mottagarlandet ej kan bära annat än en begränsad del av anläggningskostnaderna. Ett annat tänkbart fall är att en hel fabrik skänkes eller mot krediter överlåtes till ett land inom ramen för det tekniska biståndet. I sådana fall kan man svårligen dra en bestämd gräns mellan finansiellt och tekniskt bistånd.

Andra länders bilaterala tekniska bistånd

Tekniskt bistånd till u-länderna lämnas på bilateral väg i en eller annan form av det övervägande antalet industriländer. Till följd av nämnda gränsdragningssvårigheter finns i tillgänglig statistik kostnaderna för dessa länders insatser på det rent tekniska biståndets område endast undantagsvis redovisade för sig; jämförelser mellan länderna blir därför osäkra. Största givarland är emellertid Förenta Staterna, som för budgetåret 1960/61

Anm. Denna promemoria har utarbetats av förste sekreteraren i utrikesdepartementet C. Lidgard.

anslagit ett belopp av 206 miljoner dollar till tekniskt bistånd, varav 172 miljoner dollar för bilateral och 34 miljoner dollar för multilateral verksamhet. Som jämförelse kan erinras om att de totala bidragen till EPTA uppgick till 33 miljoner dollar 1960. Inom ramen för det amerikanska biståndsprogrammet utsändes sagda år 6 000 personer till olika fältprojekt i u-länderna, medan över 8 000 stipendiater därifrån erhöll utbildning i Förenta Staterna och ytterligare ett betydande antal i andra industriländer på amerikansk bekostnad. Ett utmärkande drag i den amerikanska biståndsverksamheten är att de egna universiteten och vetenskapliga institutionerna samt enskilda företag såsom konsulterande ingenjörfirmor och entreprenadföretag anlitas i stor utsträckning för självständiga uppgifter. De amerikanska fältprojekten i det tekniska biståndet spänner över vidast tänkbara verksamhetsområden. För att nämna några få exempel bedrivs lärareutbildning i ett flertal u-länder genom förmedling av amerikanska lärarhögskolor likaså utbildning och forskning inom jordbruket samt rådgivning och yrkesutbildning på olika tekniska områden. Det stora flertalet fältprojekt består av expertinsatser av enskilda eller i smärre grupper. För att fullständiga bilden av den amerikanska utvecklingshjälpen må nämnas, att den totalt uppgår till omkring 2 miljarder dollar årligen, varav sålunda 10 % utgöres av tekniskt bistånd.

Bland andra industriländer som lämnar tekniskt bistånd i större skala kan nämnas Storbritannien, som till länderna i södra och sydöstra Asien sedan 1951 givit sammanlagt 6,8 miljoner pund, varav 2,6 miljoner pund för stipendier för utbildning i Storbritannien, 1,6 miljoner pund för experter på fältet samt 1,8 miljoner pund för utrustning. Bland större projekt kan nämnas ett institut för utbildning av inhemsk personal för ett stålverk i Indien, till vilket Storbritannien även lämnat finansiell hjälp, samt utbildning av teletekniker i Pakistan. Därjämte har Storbritannien bl. a. medverkat med personal, utrustning och huvuddelen av driftskostnaderna för ett atomforskningsinstitut i Teheran.

Västtysklands årliga anslag till tekniskt bistånd uppgår för närvarande till omkring 90 miljoner DM. Sedan 1956 har detta land inom ramen för sin bilaterala hjälpverksamhet bl. a. upprättat 31 utbildningsanstalter — till stor del på yrkesutbildningens område — sänt ut 500 experter och rådgivare, fördelat inemot 1 000 stipendier samt bekostat 3 000 industripraktikanter utbildning i Västtyskland. Även Nederländerna har för dylikt ändamål anslagit större belopp, främst för att bekosta biträdande experter för FN:s biståndsverksamhet.

Norge har sedan 1952 ett fiskeriprojekt i delstaten Kerala i Sydindien, som inbegriper havsforskning och provfiske med olika redskaps- och båttyper samt upprättandet av ett fiskebåtsvarv, en isfabrik, en fabrik för tillverkning av betongrör för dricksvattensförsörjning i projektområdet samt hälso- och sjukvård för fiskeribefolkningen i samma område. För

projektet har hittills anslagits 52,5 miljoner norska kronor. Danmarks och Finlands bilaterala insatser har varit av mera begränsad omfattning. Det förra landet har dock gjort vissa fältinsatser i Indien, Ghana och Syditalien samt nyligen även utlovat Thailand bistånd i ett jordbruksprojekt, medan Finland har ställt experter på skogsvård till Indiens förfogande.

Även kommunistländerna lämnar tekniskt bistånd till u-länder, Sovjetunionens bistånd är huvudsakligen koncentrerat till några större kapitalprojekt, som finansieras med sovjetiska krediter, framförallt i Indien, Egypten och Afganistan. Av övriga länder inom östblocket synes huvudbördarna ha fallit på Tjeckoslovakien, som under 1959 sände ut 117 tekniska rådgivare till olika u-länder. Eljest dominerar stipendiegivningen i kommunistländernas biståndsinsatser.

För samordning av industriländernas insatser på det bilaterala tekniska biståndets område har vissa internationella arrangemang träffats, av vilka här i första hand må nämnas Colomboplanen, som bildades 1950 av länder inom Brittiska samväldet, och till vilken krets sedermera anslutit sig också andra länder. Den omfattar nu på givarsidan Storbritannien, Canada, Australien, Nya Zeeland, Förenta Staterna och Japan samt på mottagar-sidan Indien, Pakistan, Ceylon, Malaja, Cambodja, Laos, Vietnam, Burma, Nepal, Indonesien, Filippinerna, Thailand och Singapore. Under tiden 1950—1960 uppgick det totala antalet experter, som ställts till förfogande under Colomboplanen (utom från Förenta Staterna) till 1 350 medan antalet fördelade stipendier för studier utomlands var omkring 10 000.

För hjälpen till länderna i Afrika söder om Sahara har ett motsvarande organ nyligen upprättats, nämligen »the Foundation for Mutual Assistance in Africa South of the Sahara» (FAMA), varjämte särskilda planer eller organ skapats för hjälp inom de brittiska och franska samväldes-kretsarna i Afrika. På den amerikanska kontinenten fyller Organisationen av Amerikanska Stater (OAS) likaså funktionen som ett samordnande biståndsorgan. Sverige är ej medlem av något av de här omnämnda samordningsorganen.

Beträffande effekten av det tekniska bistånd, som de stora givarländerna lämnat under 1950-talet, är det svårt att göra en rättvisande värdering. Även om resultaten knappast torde kunna utläsas i ökad nationalinkomst i u-länderna — vilken ökning för övrigt i många fall varit så ringa att den till stor del uppvägs av den samtidigt befolkningsökningen — har otvivelaktigt stora och värdefulla biståndsinsatser gjorts på många områden. Det vore i själva verket orealistiskt att fordra, att det kunnande, som man sökt förmedla till u-länderna, omedelbart skall resultera i ökade produktions-siffror. Värdet av utbildning av personal i förvaltning, undervisning och näringsliv minskas ej av att effekten framträder först på längre sikt.

Motiven för givarländernas biståndsverksamhet är otvivelaktigt varierande.

de. Vid sidan av mera ideella motiv kan för vissa länder ett politiskt och för andra ett kommersiellt syfte vara dominerande. De resultat, som givits länder med markerade syften av sistnämnda art kan ha uppnått för egen del, torde dock i de flesta fall kunna påstås vara blygsamma. I den målig syftet framförallt varit att uppnå en politiskt stabil utveckling i mottagarländerna, har man kommit till växande insikt om att ett sådant mål säkrare uppnås genom att kanalisera insatserna genom FN och andra internationella organ. En sådan opinionsutveckling har varit skönjbar intä minst på amerikanskt håll.

Vissa andra tendenser kan urskiljas i speciellt det amerikanska programmet för tekniskt bistånd, sedan den tidigare verksamheten noggrant omprövats, varvid man speciellt kritiserat förekomsten av otillräckligt och kortsiktigt planerade och alltför spridda insatser. Biståndet torde därför i fortsättningen komma att planeras och budgeteras på längre sikt och med koncentration till länder, som visar vilja och förmåga att fullfölja en målmedveten ekonomisk utvecklingspolitik och ett socialt reformarbete. Därjämte skall de länder, som ej själva har resurser att upplägga ekonomiska långtidsplaner, kunna erhålla amerikansk hjälp härmed.

Sveriges insatser

Sveriges bilaterala tekniska biståndsinsatser torde i jämförelse med flertalet av de högt utvecklade industriländernas få bedömas som tämligen ringa. De svenska bilaterala fältprojekten, vilka administreras av den 1952 bildade Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd till mindre utvecklade områden, utgöres i huvudsak av ett byggnadstekniskt institut i Addis Abeba med fyraårig utbildning på ungefär teknisk gymnasienivå jämte avdelningar för byggnadsforskning och materialprovning, en yrkesskola i Karachi med utbildning i snickeri, konfektionssömnad, svetsning och inom kort även i elektrisk installation, en barnklinik med barnsjuksköterskeutbildning i Addis Abeba samt ett försöksprojekt för familjeplanering på Ceylon. Därjämte har ekonomiska bidrag kontinuerligt lämnats till avlöning av rektorn för Etiopiska Röda Korsets sjuksköterskeskola i Addis Abeba och några enskilda experter ställts till förfogande, bland andra en sjukhusarkitekt och en hushållslärlarinna till Etiopien och två instruktionssköterskor till Ghana. Utförliga redogörelser för dessa projekt har lämnats i andra sammanhang, bl. a. i utredningsbetänkandet »Sverige Hjälper — ett handlingsprogram».

De totala kostnaderna t. o. m. budgetåret 1959/60 för de svenska fältprojekten framgår av nedanstående tablå. Det må anmärkas, att av dessa finansieras barnkliniken och familjeplaneringsprojektet med Centralkommitténs insamlingsmedel.

Totala kostnader för svenska fältprojekt (milj. kr.)

	1954/55	55/56	56/57	57/58	58/59	59/60	Totalt
Byggnadsinstitutet i Addis Abeba.....	0,3	0,5	0,6	0,8	0,8	0,8	3,8
Yrkesskolan i Karachi....	—	0,2	0,6	0,7	0,7	0,6	2,8
Barnkliniken i Addis Abeba.....	—	—	—	0,6	0,5	0,5	1,6
Familjeplaneringsprojektet på Ceylon.....	—	—	—	0,1	0,2	0,2	0,5
Diverse expertinsatser....	—	—	—	—	—	0,1	0,1
	0,3	0,7	1,2	2,2	2,2	2,2	8,8

Sverige deltar därjämte i ett skandinaviskt fältprojekt i form av ett undervisningssjukhus i Korea, som började sin verksamhet 1958. Den svenska insatsen har bestämts till sammanlagt 16,3 miljoner kronor över fem år. Sjukhuset administreras av en skandinavisk kommitté med säte i Oslo. På svensk sida har Röda Korset vissa verkställande uppgifter.

Föreliggande förslag till utvidgning av det svenska biståndet

För att få till stånd en inventering av möjliga insatser i u-länderna inom en vidgad ram för det svenska tekniska biståndet företog Centralkommittén 1959 en utredning, vilken framlades i ovannämnda betänkande. Däri skisserades bl. a. ett antal fältprojekt på grundval av förslag och yttranden, som erhållits från dels de svenska beskickningarna i berörda länder, dels enskilda svenskar med erfarenhet av sådan verksamhet, dels även chefen för FN:s styrelse för tekniskt bistånd, Mr. David Owen.

Av de projekt som utredningen gav prioritet kan följande nämnas, vilka i den mån de ansetts vara av karaktär att finansieras med statsmedel sedermera även har upptagits i Centralkommitténs anslagsframställning för budgetåret 1961/62.

1. Utbyggnad av nuvarande fältprojekt, nämligen av byggnadsinstitutet i Addis Abeba till att i samarbete med FN kunna fylla uppgifter som ett regionalt östafrikanskt byggnadsforskningscentrum, av barnkliniken i Addis Abeba till centrum för ett vidsträcktare hälsovårdsprojekt i Etiopien, av familjeplaneringsprojektet på Ceylon till att omfatta ytterligare ett par försöksområden samt av yrkesskolan i Karachi till att utvidgas med ytterligare någon yrkeslinje samt kompletteras med möjligheter att ge smärre investeringslån till elever, som utexaminerats från skolan och vill etablera sig som småföretagare.

2. Vissa bilaterala insatser i anslutning till de multilaterala biståndsprogrammen, huvudsakligen anslag för utsändande av biträdande experter.

3. Ett småindustriinstitut i Indien, som främst skulle bedriva yrkesutbildning och teknisk rådgivning.
4. Yrkesskola i Östpakistan.
5. Familjeplaneringsprojekt i Pakistan.
6. Järn- och stålindustri i Iran med praktisk demonstrations- och rådgivningsverksamhet för småindustrien på gjuteriområdet.
7. Yrkesskola i Liberia.
8. Utbildning av yrkeslärare i Nigeria.

Beräknade kostnader för de föreslagna fältprojekten

	Budgetåret 1961/62	Under fem år
1	4 065 000	17 900 000
2	1 365 000	6 800 000
3	650 000	4 000 000
4	1 095 000	3 600 000
5	294 000	1 500 000
6	640 000	1 600 000
7	965 000	2 700 000
8	728 000	3 650 000
	9 792 000	41 750 000

Med anledning av Centralkommitténs framställning upptogs i statsverkspropositionen till vårriksdagen 1961 ett belopp av sammanlagt 9 075 000 kronor å posten fältprojekt i u-länder jämte kurser och annan utbildning i Sverige under tredje huvudtitelns reservationsanslag till Bidrag till internationell hjälpverksamhet. Emellertid anförde departementschefen i anslutning därtill, att det vore angeläget, att riksdagen ej låste de medel, som kunde komma att beviljas till bilateral verksamhet, vid vissa bestämda projekt. Över huvud finge de olika förslag till biståndsprojekt som framförts från Centralkommittén och andra håll vägas sinsemellan och prioriteras som arbetsobjekt under nästa budgetår med hänsyn till hur långt förberedelsearbetet hunnit och hur angelägna de framstod i förhållande till varandra. Vad departementschefen sålunda anförde godkändes av riksdagen. Såväl regering som riksdag uttalade sig därefter för att hög prioritet tillmättes bistånd på familjeplaneringens område.

I avvaktan på statsmakternas anslagsbeslut har förberedelserna för flertalet av de av Centralkommittén föreslagna projekten fortsatt och i en del fall har även utkast till avtal underställts berörda länder och formella förhandlingar sålunda igångsatts.

Ytterligare utvidgning av fältprojektverksamheten

Även om det i vårt land allmänt anses, att huvuddelen av våra biståndsinsatser bör kanaliseras genom FN och dess fackorgan, torde utrymme

även finnas för bilateralt svenskt tekniskt bistånd i form av fältprojekt. På vissa verksamhetsområden är multilateralt bistånd över huvud ej möjligt, och i den mån ett angeläget hjälpbehov likväl föreligger, kan det ligga nära till hands för oss att pröva våra egna förutsättningar att göra en direkt biståndsinsats. Ett sådant område torde vara familjeplanering, där vi i Sverige visserligen inte tidigare bedrivit medicinsk forskning — sådan forskning bedrivs i större skala veterligen endast i USA, Indien och Japan — men där den allmänna opinionen hos oss mera än i de flesta andra länder kan sägas vara positivt engagerad för biståndsinsatser. Som nyss nämnts har vid årets anslagsbevillning för internationell hjälpverksamhet särskilt understrukits, att hög prioritet bör ges familjeplaneringsprojekt. Inom Centralkommittén är därjämte en expertkommitté sedan några år verksam med att övervaka det hittillsvarande svenska projektet på Ceylon och förbereda nya i första hand i Pakistan. Det torde emellertid vara angeläget att den nämnda expertgruppen ej begränsar sitt uppdrag till nu aktuella projekt utan även mera allmänt undersöker möjligheterna till ytterligare svenska biståndsinsatser på familjeplaneringsområdet. Av stor vikt är att så snart tillräcklig erfarenhet vunnits av nuvarande verksamhet från mera långsiktiga utgångspunkter pröva förutsättningarna för ett väsentligt utvidgat svenskt familjeplaneringsbistånd. Insikten om befolkningstillväxtens centrala betydelse i utvecklingsproblematiken tycks visserligen snabbt sprida sig på flera håll i världen, men få länder torde ännu vara beredda att göra aktiva insatser. Detta understryker behovet av svenska insatser.

Före Särskilda fondens tillkomst fanns vidare inom de multilaterala programmen endast begränsade möjligheter att lämna tekniskt bistånd förenat med kapitalhjälp av tillräcklig storlek för att täcka kostnaderna för utrustning av yrkesskolor, sjukhus och liknande ändamål. Vid tiden för tillkomsten av de nuvarande svenska fältprojekten existerade sålunda inte någon dylik valmöjlighet. För den utbyggnad och utvidgning av dessa projekt, som nu förutses, torde det också vara i princip uteslutet att påräkna multilateralt tekniskt bistånd med undantag för den relativt begränsade medverkan, som förutsattes från FN:s sida vid den planerade regionaliseringen av byggnadsforskningsverksamheten vid byggnadsinstitutet i Addis Abeba.

I den mån en biståndsinsats formellt även kan lämnas på multilateral väg, kan för svenskt vidkommande likväl skäl finnas för att lämna den i »direkt» form. Ett sådant skäl kan vara av kommersiell natur — ett svenskt fältprojekt kan vara ägnat att stimulera intresset i mottagarlandet för ett ökat handelsutbyte med Sverige. Ur näringslivets synpunkt kan det även vara av värde, att en omfattande svensk industriell eller kommersiell verksamhet i ett visst land kompletteras med en insats på det tekniska biståndets område, kanske inte så mycket i förhoppning att därigenom på kort sikt uppnå ökade produktions- eller försäljningssiffror utan mera för den allmänna goodwill-effekten. Därest tekniskt bistånd i form av en yrkes-

skola anknytes till en svensk industriell insats i ett u-land bör det även vara lättare att erhålla sysselsättning för utexaminerade elever och sannolikt också att rekrytera experter för projektet.

Ett viktigt motiv för bistånd i bilateral form är vidare att sådant kan krävas som stimulans för den svenska allmänhetens intresse för utvecklingshjälpen över huvud. En bilateral insats kan ofta lättare åskådliggöras genom sin konkreta form — exempelvis en yrkesskola, ett byggnadsinstitut eller ett barnsjukhus — än multilateral verksamhet, och den kan också lättare identifieras som en nationell insats, som bistånd från ett folk till ett annat.

Ytterligare skäl för svenskt bilateralt bistånd men också en grundförutsättning för varje svensk hjälpinsats bör vara, att vi har särskilda förutsättningar att på ett visst ämnesområde bidra till mottagarlandets ekonomiska och sociala utveckling. Sådana förutsättningar torde i ett högt utvecklat industri- och kulturland som vårt finnas på ett flertal områden. Våra nuvarande fältprojekt har till stor del kommit att inriktas på praktisk teknisk skolning och yrkesundervisning, där vi otvivelaktigt har mycket goda förutsättningar att lämna utvecklingshjälp. Våra möjligheter att göra fullvärdiga biståndsinsatser skulle säkerligen också vara mycket goda inom exempelvis malmetning och skogsvård. Även våra teletekniker, metallurger, industriplanerare, produktivitetsexperter och folkbildningspedagoger — för att på måfå ta ytterligare några exempel — skulle mycket väl kunna tilldelas större uppgifter inom en utvidgad svensk bilateralt biståndsverksamhet.

Följaktligen skulle man med dessa motiveringar i och för sig kunna tänka sig en väsentligt utvidgad svensk bilateralt biståndsverksamhet. Emellertid tvingas man ta hänsyn till vissa inskränkande faktorer. Även om man skulle kunna bortse från den finansiella ramen, begränsas utvidgningsmöjligheterna i hög grad av att våra resurser på arbetskraft med kvalificerad utbildning, i synnerhet på teknikens och medicinens områden, är hårt ansträngda redan för att täcka de inhemska behoven. Genom en noggrann inventering av våra personalresurser för biståndsverksamheten samt genom målmedveten utbildningsverksamhet bör det vara möjligt att likväl väsentligt vidga de personella insatserna, vare sig det gäller multilateralt eller bilateralt tekniskt bistånd.

Beträffande fältprojektverksamheten kräves en omsorgsfull planering för ett maximalt utnyttjande av våra personalresurser. Även om en långtgående koncentration till vissa ämnesområden, som t. ex. yrkesutbildning, ur viktiga synpunkter har många fördelar, kommer man förr eller senare till den punkt, då ytterligare utvidgning av sådan verksamhet skulle medföra en allvarlig åderlätning av personalresurserna för i anförda fall den inhemska svenska yrkesutbildningen. För att kunna ytterligare utvidga biståndsverksamheten är man då hänvisad att välja även andra verksamhets-

områden. I själva verket kan man vid ett maximalt utnyttjande av våra personalresurser inte undvika en väsentlig spridning av våra biståndsinsatser med avseende på såväl uppgifter som mottagarländer. Man torde därvid i likhet med flera andra biståndsgivande länder i större utsträckning få övergå till en projekttyp av enskilda experter eller smärre grupper därav, som ställs till förfogande för vissa tidsbegränsade rådgivnings-, utrednings- eller utbildningsuppdrag, alltså i stort sett liknande expertutsändningen inom det multilaterala biståndet men kanske med större resurser för utrustning av projektet och större möjligheter till kontinuitet och fullföljning av uppdragen.

En ytterligare möjlighet att dryga ut personalresurserna utan att sänka kvalifikationskraven är att ställa till förfogande biträdande experter för ordinarie experter, vilka skulle vara förhindrade att under hela projektiden vistas i mottagarlandet men likväl skulle behålla ansvaret för projektet och överinseendet över sina assistenters verksamhet. Sådana biträdande experter kunde rekryteras bland yngre tekniker eller akademiker, för vilka uppdrag av detta slag helt säkert skulle vara av stort utbildningsvärde och dessutom snabbt göra dem användbara som självständiga experter.

En motsvarande effekt skulle kunna uppnås, om våra universitet och högskolor direkt anknöts till vissa därför lämpade projekt, t. ex. för lärareutbildning, utbyggnad av akademisk forskning och undervisning. Ett dylikt projekt kunde ledas av en svensk institutionschef, utan att dennes närvaro fordrades för längre tider, eftersom kontinuiteten i projektet likväl bevarades genom nära anknytning till fadderinstitutionen, från vilken även övrig projektpersonal så vitt möjligt rekryterades. Även andra fördelar torde lätt kunna utvinnas av ett dylikt arrangemang. På samma sätt skulle kanske svårigheterna att rekrytera personal i viss mån kunna reduceras genom att organisationer och företagsgrupper aktivt engagerades i vissa statliga projekt eller genom att staten stödde sådana sammanslutningars egna projekt. Slutligen bör personalresurserna kunna något uttänjas, om man i förekommande fall för specialundersökningar utnyttjar konsulterande ingenjörfirmor. Sistnämnda synpunkt har för övrigt vid flera tillfällen framförts från svensk sida inom de internationella biståndsorganen.

Det bör också framhållas, att det ur svensk synpunkt givetvis enbart är en fördel om personal till bilaterala svenska biståndsprojekt även kan rekryteras från de andra nordiska länderna.

En annan faktor, som begränsar möjligheterna att snabbt genomföra en väsentlig ökning av volymen av fältprojektverksamheten är att varje sådan insats kräver omsorgsfull planering, rekrytering av personal och anskaffning av utrustning samt vanligen långvariga förhandlingar med mottagarlandet, vilket allt kräver ordentliga resurser för det centrala förvaltningsorganet.

Planeringen av fältprojektet bör bland annat syfta till att säkerställa, att

varje enskild biståndsinsats får effektivast möjliga utformning och kan bli fullt utnyttjad för sitt ändamål och därmed lämna bästa bidrag till den ekonomiska och sociala utvecklingen i mottagarlandet. Till en början bör angelägenheten av föreslagna biståndsinsatser prövas med hänsyn till mottagarlandets faktiska behov och förmåga att genomföra det utvecklingsprogram, vari fältprojektet är avsett ingå som en del. En sådan värdering kan vara svår för ett enskilt land att göra. Däremot skulle den väsentligt underlättas, om man kunde förfoga över det omfattande erfarenhets- och kunskapsmaterial från ifrågavarande land och ämnesområde, som kan vara samlat hos de internationella organen. Sålunda framstår inte minst på detta planeringsstadium ett synnerligen angeläget behov av internationell samordning av biståndsinsatser, vare sig dessa är multilaterala eller bilaterala. Den tanken har också framförts, att alla biståndsinsatser skulle inregistreras och även annat material av intresse för biståndsplanering samlas centralt hos FN för att hållas tillgängliga för medlemsländerna. Möjligen kräver en sådan central samordning en omfattande administrativ apparat, men i varje fall bör man till en början kunna genomföra det ofta framförda önskemålet om en väsentligt ökad samordning på det lokala planet genom FN:s lokala representation inom biståndsverksamheten. Ur svensk synpunkt torde ej heller anledning finnas till erinran mot förslaget om inordning under FN:s »paraply» av allt bilateralt tekniskt bistånd.

Vid planering av en mera omfattande bilateral fältprojektverksamhet torde man för att undvika en alltför tung förvaltningsapparat dock böra söka eftersträva en viss koncentration av insatserna med avseende på verksamhetsområden och geografisk fördelning. Det senare önskemålet kan kanske bäst tillgodoses genom att verksamheten i administrativt hänseende koncentreras till vissa regioner, exempelvis en sydasiatisk, en öst- och en västafrikansk. Den tanke som någon gång uttalats om koncentration av hela verksamheten till ett enda mottagarland torde däremot få anses som mindre realistisk.

Ovan har understrukits vikten av att de enskilda projekten erhåller effektivast möjliga utformning. Detta förutsätter en mycket noggrann planering med hänsynstagande till alla särskilda förhållanden i mottagarlandet. Det förutsätter även, att de erfarenheter, som samlats på andra håll i motsvarande verksamhet, till fullo utnyttjas. När det gäller yrkesutbildning för tjänar här särskilt att nämnas den verksamhet, som bedrivs i en lång rad länder av enskilda organisationer som Organization for Rehabilitation and Training (ORT) och Ford Foundation.

Det har ej varit avsikten att här framlägga konkreta förslag till vare sig enskilda fältprojekt eller ett samlat biståndsprogram, även om särskilda skäl antytts för att i den svenska bilaterala verksamheten prioritera familjeplaneringsprojekt och fullföljande av övriga tidigare igångsatta fältprojekt, som ej kan komma till utförande på multilateral väg. Avsikten har i

stället varit att ge några principiella synpunkter på utformningen av en utvidgad fältprojektverksamhet. Denna diskussion får dock inte leda till antagandet, att man i ett givarland på förhand kan dra upp detaljerade riktlinjer för ett biståndsprogram. De olika konkreta insatserna aktualiseras i regel tämligen slumpmässigt på grundval av direkta biståndsframställningar från u-länder eller förslag av svenska beskickningar, enskilda personer eller privata företag med någon anknytning till ifrågavarande länder. En principdiskussion kan däremot vara av värde som underlag för den prövning av framställningar och förslag, som förutsättes komma att åligga det blivande biståndsorganet.

september 1961

X. Bistånd på den högre utbildningens område

Någon samlad redogörelse för nuvarande eller föreslagna svenska insatser på den högre utbildningens område har inte tidigare presenterats. Såvitt bekant existerar inte heller någon sådan redogörelse för övriga länders samlade insatser. Med hänsyn härtill och till att relativt begränsad tid varit tillgänglig för utarbetandet av denna promemoria får efterföljande redogörelse och förslag betraktas endast såsom en första kartläggning av insatserna på detta område respektive ett utkast till ett handlingsprogram. Innan mera definitiva ställningstaganden sker måste således först detaljerade utredningar göras.

Definitioner m. m.

Med högre utbildning avses i denna PM i första hand akademiska studier syftande till avläggande av primärexamen (t. ex. fil. mag., med. lic.). I fråga om insatser i u-länderna måste uttrycket högre utbildning dock ges en vidare syftning och omfatta även studier på gymnasienivå eller motsvarande. Fortsatta studier (post-graduate studies) behandlas i denna PM i den mån de avser avläggande av examen.

Vid sidan av här angivna mera långvariga studier existerar också mer tidsbegränsade och specialistbetonade kurser. I fråga om dessa har Sverige gjort vissa till omfånget rätt begränsade insatser med bl. a. flera växtgenetiska och veterinärkurser. Även om de inte upptagits till behandling i denna PM förtjänar deras värde att understrykas. Det kan därför finnas skäl att stimulera tillkomsten av ytterligare sådana kurser.

De biståndsformer som berörs är av givarlandet i någon form till förfogande ställd utbildningskapacitet (lärare, lokaler) i det egna landet eller på annat håll samt studiesociala åtgärder (stipendier, studentbostäder).

I denna PM avses med u-landsstudenter medborgare från länder i Afrika, Asien (inkl. Mellersta Östern) och Latinamerika. Av statistiska skäl ingår således industriländer som Japan och Sydafrikanska unionen i definitionen på u-länder, medan de europeiska u-länderna lämnats utanför.

Anm. Denna promemoria har utarbetats av avdelningschefen i ecklesiastikdepartementet S. Moberg och förste kanslissekreteraren i finansdepartementet P. Vinde.

Sveriges hittillsvarande insatser

Den utbildningskapacitet i Sverige som hittills ställts till u-ländernas förfogande har, liksom fallet är med övriga nordiska länders, varit ytterst begränsad. Några officiella beräkningar över antalet u-landsstudenter, som vistas vid svenska lärosäten, existerar inte. Med utgångspunkt från tillgängliga uppgifter om antalet nyinskrivna under läsåren 1957/58 och 1958/59 (se bil. 1) kan man emellertid uppskatta totalantalet närvarande u-landsstudenter under ifrågavarande läsår till 40 respektive 70.

Av dessa studenter torde knappt tio per år ha studerat vid en år 1950 inrättade engelskspråkiga International Graduate School (IGS) vid Stockholms Universitet. Denna institution, som domineras av studenter från USA, meddelar en ettårig undervisning inriktad på samhällsvetenskap.

Majoriteten av övriga studenter har studerat vid de humanistiska fakulteterna.

Det enda exemplet på organiserad inpassning av u-landsstudenter i den reguljära svenska undervisningen är Sveriges Förenade Studentkårers (SFS) s. k. Indonesienaktion. Genom denna har sedan år 1952 sammanlagt 19 stipendiater beretts utbildning vid svenska lärosäten, varav 11 vid de två tekniska högskolorna.

Att antalet u-landsstudenter i Sverige varit så litet hittills, torde delvis vara en följd av de mycket begränsade *studiesociala insatserna*. Den enda större statliga insatsen avser nyssnämnda Indonesienstipendiater. I övrigt har ett mindre antal stipendier utgått genom Centralkommittén för tekniskt bistånd (CK) till studerande vid IGS och (i fem fall) till medicine studerande och handelshögskolestuderande.

År 1959 startade de svenska studentkårerna i egen regi en stipendieverksamhet i huvudsak avsedd för u-landsstudenter. Man har genomfört en frivillig uttaxering av upp till 15 kr. per år och student. Man räknar med att uppnå en årlig avsättning av ca en halv miljon kr., vilket räcker till 10—12 nyinskrivna studenter per år. Detta skulle på sikt innebära att i runt tal 50 stipendiater vistades i Sverige på detta program. Redan nu finns på dessa stipendier ett dussin studenter i Lund och en i vardera Stockholm, Uppsala och Göteborg.

Studenterna har i regel beretts bostad i existerande studenthem. I Lund har på privat initiativ tillkommit ett särskilt internationellt studenthem med omkring 150 rum, varav hälften skall disponeras av utländska studenter.

En beloppsmässig uppskattning av de nuvarande svenska insatserna i skilda former för u-landsstudenterna ger vid handen följande ungefärliga belopp:

	1958/59	1960/61
A. Statsmedel		
1. Utbildning; driftskostnad 4 000 kr. per student för lärare, materiel m. m.	280 000 ¹	400 000 ²
2. Indonesienstipendier	112 000	105 000
3. Centralkommittén	82 000 ³	80 000 ³
B. Övrigt		
Studentkårsstipendier	—	95 000 ⁴
	474 000 kr.	680 000 kr.

¹ Uppskattat studentantal: 70.

² Uppskattat studentantal: 100.

³ Från CK har till IGS-studenter uppskattningsvis utdelats 33 000 kr/år och till övriga studerande 49 000 respektive ca 47 000 kr.

⁴ Uppskattat till mellan 90 000 o. 100 000 i utbetalda stipendier.

Andra länders insatser

Någon fullständig kartläggning av olika länders biståndsinsatser i fråga om den högre utbildningen synes inte existera. Beträffande den utbildningskapacitet som ställs till u-ländernas förfogande har vissa uppgifter — av varierande tillförlitlighet — dock kunnat sammanställas i följande tabell. Om intet annat angives avser uppgifterna lärsåret 1958/59.

Totala antalet studenter från u-länder fördelade på ursprungskontinent och värdland (avrundat till närmaste 100-tal)¹

Värdland	Ursprungskontinent			
	Latin-amerika	Asien	Afrika	Totalt
Österrike	100	400	—	500
Belgien	100	200	100	400
Frankrike (1959)	1 300	4 300	9 400	15 000
Västtyskland inkl. Berlin (1960)	900	6 400	2 300	9 600
Italien	200	200	100	500
Nederländerna (59/60)	500	500	—	1 000
Spanien	1 300	—	100	1 400
Schweiz (59/60)	200 ²	600	300	1 100
Storbritannien	100	4 700	3 800	8 600
Kanada	1 100	1 000	200	2 300
USA (59/60)	8 400	24 300	2 000	34 700
Japan	—	3 500	—	3 500
Östtyskland (1958) ³	..	..	..	800
Sovjetunionen (1960)	..	..	..	4900

¹ För mer detaljerade uppgifter se bil. 2.

² Siffran är ytterst approximativ men motsvarar antalet för år 1958/59.

³ Någon redovisning på kontinenten har icke kunnat erhållas (se dock bil. 2).

⁴ Uppskattat antal studenter från länder utanför östblocket. Härtill bör rätteligen läggas det betydande antal studerande från Kina m. fl. u-länder tillhörande östblocket.

Någon samlad bild av dessa studenters fördelning på studieinriktning har icke stått att få. Av de uppgifter som varit tillgängliga (se bil. 2), framgår

dock, att huvuddelen inriktar sig på tekniska, medicinska och naturvetenskapliga studier. Endast en mindre del ägnar sig åt humaniora och samhällsvetenskaper.

U-landsstudenterna deltar i allmänhet i den ordinarie undervisningen i vederbörande land. Ett markant undantag utgöres av »Patrice Lumumba Universitetet» i Moskva (tidigare Folkvänskapens Universitet), som i sin helhet är avsett för studenter från u-länderna och då i första hand Afrika. Enligt vissa uppgifter är det dimensionerat för ett sammanlagt studentantal av mellan 3 000 och 4 000 studerande, vilket torde motsvara en årlig intagning av 500 à 700 studenter.

De *studiesociala insatserna* (se vidare bil. 2) har varit svåra att kartlägga. Kommunisländerna torde dock — såvitt bekant — genomgående tilldela de där studerande liberalt tilltagna stipendier, som åtminstone i vissa fall inbegriper en hemresa vartannat år. Sannolikt är också studentbostadsfrågan mera metodiskt löst där än i Västeuropa. Beträffande västländerna är stipendieinsatserna mera begränsade. Således har Schweiz ända tills helt nyligen icke delat ut några statliga stipendier till u-länderna och av de i USA studerande erhåller mindre än tio procent något ekonomiskt stöd från den federala regeringen. Även de västtyska insatserna förefaller små i förhållande till det sammanlagda antalet u-landsstudenter. Frankrike har däremot en relativt hög stipendieringsprocent — ca 40 procent — vilken dock i huvudsak förklaras av att studenterna i allmänhet kommer från nuvarande eller förutvarande franska koloniala besittningar. Beträffande Storbritannien har endast ofullständiga uppgifter kunnat erhållas.

Föreliggande förslag till vidgad svensk biståndsverksamhet

Under de senaste åren har i debatten förts fram flera förslag att på olika sätt öka den svenska biståndsinsatsen på den högre utbildningens område. Här ges en summarisk redogörelse för en del av de framförda förslagen.

a. I något varierad utformning har förslaget lagts fram¹ om att i Stockholm inrätta en engelskspråkig förvaltningshögskola, särskilt avpassad för studenter från u-länderna. Tyngdpunkten skulle läggas inom samhällsvetenskaperna och förvaltningskunskap. Utbildningen skulle vara treårig. Möjlighet skulle dock finnas att erhålla diplom för genomgångna delkurser. Intagningskapaciteten har beräknats till 30—75 studenter per år. Med den lägre intagningsciffran har institutionen vid hundraprocentig stipendiering av förslagsställarna kostnadsberäknats till omkring 2,5 miljoner kr. per år.

b. I yttranden över läkarutbildningsberedningens program för ökad läkarutbildning har bl. a. LO föreslagit, att fem procent av platserna vid de me-

¹ Bl. a. Stockholms universitets skrivelse till Kungl. Maj:t den 30/11 1960; sak A 25 till Nordiska Rådets 9:e session; motion FK 206/1961.

dicinska högskolorna skulle upplåtas åt studenter från u-länderna. Vid en intagning av ca 650 studerande skulle detta betyda, att 35 platser årligen ställdes till u-ländernas förfogande, d. v. s. vid full utbyggnad för drygt 200 samtidigt studerande.

c. Inom Nordiska Rådet har vid 1961 års session utan närmare precisering föreslagits, att nordiska regionala utbildningscentra skulle inrättas i u-länderna¹.

d. I motion till 1961 års riksdag² har föreslagits, att staten skulle bidra till de under punkten b. ovan omnämnda stipendiefonderna med ett lika stort belopp, som det av studenterna insamlade, upp till ett »tak» av 391 000 kr.

e. Norrköpings stadsfullmäktige har beslutat inrätta stipendier avsedda för studenter från u-länderna. Beslutet har emellertid efter överklagande upphävts av regeringsrätten, då en sådan stipendiering inte anses ligga inom den kommunala kompetensen. En fyrpartiöverenskommelse inom Stockholms stadsfullmäktige att också för Stockholms del inrätta stipendier för u-landsstudenter torde därmed sannolikt för tillfället ha förlorat i aktualitet.

Tänkbara former för ökning av de svenska insatserna

Brist på kvalificerad arbetskraft föreligger på nästan alla områden i u-länderna. Den har dock ansetts särskilt stor i fråga om läkare, ingenjörer m. fl. »tekniskt» inriktade yrkesutövare. I Afrika tillkommer dessutom en utpräglad brist på kvalificerade administratörer. Förhållandena växlar emellertid kraftigt från land till land. Medan f. d. Belgiska Kongo gick sin självständighet till mötes med endast omkring ett dussin färdigutbildade egna akademiker — varav ingen ingenjör eller läkare — har Indien i sina städer ett betydande överskott av bl. a. humanister. Följande utbildningssituation torde f. n. gälla på de tre underutvecklade kontinenterna. Med hänsyn till bristande kunskapsunderlag är karakteristiken i viss mån osäker.

Helt allmänt kan konstateras, att den utbildning som av länderna själva uppges vara av akademisk standard, med europeiska mått mätt ofta torde ligga lägre. Ibland torde den vara av gymnasiekaraktär eller — beträffande den tekniska utbildningen — ligga på yrkesskolenivå.

I Asien (inkl. Mellersta Östern) är utbildningskapaciteten i allmänhet — i betraktande av de allmänna förutsättningarna — relativt hygglig inom de humanistiska fakulteterna. För medicinare, tekniker och naturvetare är utbildningskapaciteten däremot helt otillräcklig.

För Latinamerika förefaller situationen — allmänt sett — vara mindre

¹ Sak A. 28 till Nordiska Rådets 9:e session 1961.

² Motion FK 325.

kritisk än på de andra två kontinenterna. Bristen på utbildningsmöjligheter för tekniker är dock akut. Vidare lär undervisningens kvalitet variera kraftigt från universitet till universitet.

6. Afrika är den sämst lottade kontinenten, även om flertalet länder med ett större befolkningsunderlag har eller är i färd med att inrätta mer eller mindre kompletta universitet (se bil. 3). Platsbristen gäller alla studieriktningar. I vissa fall begränsas dock en möjlig kapacitetsökning eller rentav utnyttjandet av tillgängliga resurser av ett otillräckligt rekryteringsunderlag från de fåtaliga läroverken. Detta är bl. a. fallet i Kongo. Den sociala strukturen i de afrikanska länderna torde också innebära, att studenterna i endast begränsad utsträckning kan erhålla ekonomiskt stöd hemifrån, varför avsaknaden av studiesociala insatser har en allvarigare studiehämmande effekt där än på andra kontinenter.

En ökad svensk insats på den högre utbildningens område kan göras i mottagarlandet, i Sverige eller i ett tredje land. Här skall först behandlas möjligheterna till en insats i Sverige. Därefter behandlas bistånd i mottagarlandet och sist diskuteras möjligheterna att genom samarbete med andra länders undervisningsmyndigheter göra en insats i ett »tredje land».

Insatser i Sverige

Att till Sverige inbjuda studenter från u-länderna har bl. a. motiverats med att det är relativt enkelt att inpassa dessa i eller i anslutning till existerande svenska institutioner, varigenom kostnaderna för utbildningen skulle begränsas. Vidare har hävdats, att insyn i svenska demokratiska samhällsförhållanden är av stort värde samt att studier i Sverige kan tillfredsställa ett behov av internationella kontakter, som är särskilt markant hos ungdomen i nyligen friblivna stater. Slutligen har framhållits, att en internationalisering av studiemiljön här hemma skulle innebära en väsentlig stimulans även för de svenska studenterna.

Bland de argument som anförts mot förslaget av undervisningen till Sverige kan nämnas de svårigheter u-landsstudenterna kan förväntas ha att anpassa sig till den svenska miljön — alltför främmande samhällsförhållanden och språk, raskonflikter, klimat m. m. Vidare har nämnts svårigheterna att i Sverige inom många studieinriktningar organisera en utbildning anpassad till u-landsstudenternas behov och till den problematik de ställs inför i sitt hemland. Det har också hävdats att det är orealistiskt att tro att en konventionell utbildning vid svensk humanistisk eller samhällsvetenskaplig fakultet skulle vara av större värde för u-landsstudenterna. En icke oväsentlig anpassning av studieordningen skulle vara nödvändig och därmed skulle de ekonomiska fördelarna av att utnyttja en marginell kapacitet i Sverige försvinna. I en sådan situation skulle det kanske

vara mera ekonomiskt att sända ut lärare i stället för att ta hit studenter. För de »tekniska» studieområdena som kräver en betydande basutrustning i form av sjukhus, laboratorier, maskinutrustning m. m. skulle det däremot förefalla mera räntabelt att utnyttja i Sverige befintlig överkapacitet. Vidare har anförts att det på längre sikt hur som helst skulle vara mest värdefullt för u-länderna om man medverkade i uppbyggandet av deras nationella institutioner i stället för att permanenta ett i och för sig olyckligt beroende av utländska undervisningsanstalter. Slutligen har hävdats, att en del av u-landsstudenterna sannolikt skulle av vår höga levnadsstandard lockas att stanna här i stället för att återvända hem efter avslutad utbildning. Härigenom skulle meningen med den svenska insatsen förfelas.

En mera slutgiltig vägning av argumenten för och emot till Sverige förlagd utbildning torde kräva mera ingående utredningar, omfattande bl. a. ett studium av utländska erfarenheter. I väntan härpå får ställningstagandet ske utifrån mera allmänna överväganden. Övervägande skäl synes då tala för att man i första hand bör satsa på att ge u-landsstudenter utbildning i deras hemländer och först i andra hand i Sverige. Förslaget att inrätta en förvaltningshögskola i Stockholm förefaller utifrån detta betraktelsesätt mindre välfunnet. Vi har icke någon tradition inom förvaltningsutbildningen och den svenska förvaltningen liksom i viss mån undervisningen i samhällsvetenskap präglas av internationellt sett ganska specifika förhållanden. Det kan därför hävdas att det på just detta område föreligger speciellt dåliga förutsättningar för dylik utbildning i Sverige. Liknande argument torde kunna anföras mot till vårt land förlagd lärarutbildning.

Insatser på den lägre utbildningens och mellanstadiernas områden är säkerligen de mest angelägna uppgifterna i hjälpen till u-länder. Emellertid förutsätter en snabb ekonomisk expansion i dessa länder också tillgång på en betydande kvalificerad arbetskraft. Det gäller då främst inom områdena teknik, medicin samt natur- och jordbruksvetenskap, där utbildningskapaciteten i u-länderna är mest uppenbart bristfällig. Utbildningen inom dessa områden är samtidigt mera universell till sin karaktär än fallet är med olika former av humanistisk och samhällsvetenskaplig utbildning. Vidare kräver dessa »tekniska» utbildningsgrenar mycket betydande laboratoriemässiga m. m. resurser, vilka i endast begränsad utsträckning existerar i u-länderna.

Vi kommer i Sverige under 60-talet att bygga ut vår tekniska, naturvetenskapliga och medicinska utbildnings- och forskningskapacitet högst väsentligt. Med hänsyn till vad som nyss sagts om behovet av högt kvalificerad arbetskraft av här aktuellt slag i u-länderna och i vetskap om att det torde bli omöjligt för dessa länder att själva inom en begränsad tidsrymd skapa erforderlig utbildningskapacitet talar därför mycket för att vi — trots vad som allmänt anförts mot att förlägga utbildning till vårt land — gör en insats i Sverige inom dessa mera »tekniska» utbildningsgrenar.

Ett principförslag till hur en sådan utbildning skulle anordnas och en del därmed sammanhängande problem skisseras i det följande.

Intagningen på tekniska och medicinska läroanstalter bör ske i anslutning till den beslutade eller planerade utvidgningen av kapaciteten vid dessa anstalter. Givetvis kan det anföras, att man härigenom undandrar de svenska studenterna eftersökta platser. Men om insatserna sker just under den tid då utbyggnaden sker i landet framstår insatserna såsom något mindre påkostande än om de skulle ske under en period med oförändrat antal utbildningsplatser.

Förslagsvis skulle 60 studenter årligen kunna tas in vid de tre tekniska högskolorna samt 30 studenter vid de medicinska lärosätena i Stockholm, Göteborg och Lund. Därför borde 15 studenter årligen kunna tas in vid den matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Uppsala och 5 vid lantbrukshögskolan. Detta program för en årlig intagning av 110 studenter skulle kunna genomföras under åren 1963—65. Vid full utbyggnad skulle planen innebära ett sammanlagt antal av omkring 530 studenter, i huvudsak jämnt fördelade mellan de fyra berörda kårorterna (för detaljer se bil. 4).

Den utbildning, som skulle meddelas, bör ligga på samma nivå som den som meddelas svenska studenter. I viss utsträckning kommer sannolikt en viss anpassning av kurserna till studenternas behov att visa sig nödvändig, exempelvis genom införandet av ämnet tropisk medicin för medicinarna. Det kan i undantagsfall bli erforderligt, att lärarkrafter anskaffas från utlandet.

Inom en och samma utbildningsanstalt bör u-landsstudenterna undervisningsmässigt sammanhållas i grupp, om möjligt med inslag av svenska studenter. Inom varje grupp bör studenterna av undervisningstekniska skäl lämpligen komma från samma u-land eller grupp av u-länder (exempelvis engelsktalande Västafrika). Härigenom skapas större möjligheter att erbjuda läraren ett någorlunda enhetligt elevmaterial. Detta senare torde vara en väsentlig förutsättning för en framgångsrik utbildning (betr. uttagningsprinciper i övrigt, se nedan). Lämplig lärare bör utses att vara handledare (»tutor») åt gruppen, om möjligt under hela studietiden.

Ett av de skäl som anförts mot utbildning i Sverige är nödvändigheten för u-landsstudenten att lära sig svenska, ett språk för vilket han senare har ringa eller ingen nytta. Även om utbildningen meddelas på engelska torde anpassningen till miljön kräva, att studenten i viss utsträckning lär sig svenska. För en vistelse begränsad till två å tre år kan inläringen av svenska anses ta en oproportionerligt stor andel av studietiden. Om vistelsen emellertid förlängs till fem å sju år, torde denna invändning förlora i betydelse, samtidigt som tveksamheten hos u-landsstudenten att lära sig ett relativt »nyttigt» språk minskar. Av vikt är emellertid, att inläringen sker snabbt och effektivt. En inledande period om tre å sex månader till

överbäggande delen ägnad en intensiv kursundervisning i svenska synes där för bära utgöra ett led i varje till Sverige förlagt utbildningsprogram. Härigenom möjliggöres bl. a. att undervisningen så gott som från början kan ske på svenska. Denna kurs kan också tjäna som introduktion till det svenska samhället och dess problem.

En förutsättning för att genomföra ett brett upplagt undervisningsprogram för u-landsstudenter är att det kompletteras med verkningsfulla *studiesociala insatser*. Visserligen torde tillgängliga platser inom så eftertraktade utbildningsgrenar som här avses sannolikt till viss del kunna fyllas med studenter som antingen har råd att själva finansiera sina studier eller också kan erhålla stipendier från sitt hemland. Härigenom minskas emellertid möjligheterna att ge utbildning åt personer från de länder som är i störst behov av hjälp. Man bör därför genomföra en hundraprocentig stipendiering, såväl i vad avser uppehållskostnader här i landet som resor till och från hemorten. Vid en så pass långvarig studiegång som här avses torde det emellertid vidare vara nödvändigt att bereda studenten möjlighet att åtminstone vart tredje, eventuellt vartannat år återvända hem i anslutning till sommaruppehållet i studierna. Hemresan bör kombineras med praktisk tjänstgöring i hemlandet.

Bostadsfrågan intar en central plats i ett handlingsprogram, eftersom betydande svårigheter torde föreligga att utanför studentbostädernas ram lösa u-landsstudenternas bostadsproblem. Denna fråga löses möjligen bäst genom uppförande av särskilda internationella studenthem, där förslagsvis hälften av studenterna är u-landsstudenter och resten svenska. Skulle u-landsstudenterna spridas ut inom det vanliga studentbostadsbeståndet, föreligger risk att de isoleras. Att bryta de färgade studenternas isolering är en central uppgift, som kommer att kräva betydande insatser från de svenska studenternas sida. Eventuellt bör särskilda »värdar» eller ombudsmän anställas vid de skilda kårorterna. Endast om u-landsstudenterna framgångsrikt integreras i det svenska studentlivet — vilket hittills ofta inte tycks ha varit fallet — kan ett större utbildningsprojekt krönas med framgång.

Det här skisserade programmet för utbildning av u-landsstudenter kan beräknas kosta omkring 9,1 miljoner kr. per år, exklusive investeringar i studentbostäder. Härav avser 4,5 miljoner kr. stipendier och 4,6 miljoner kr. driftskostnader för utbildningen (detaljerade kalkyler redovisas i bil. 5).

På längre sikt bör möjligheter erbjudas för lämpliga studenter att fortsätta studierna till högre examen. Till denna fråga torde ställning inte behöva tagas på detta stadium.

Såsom tidigare framgått torde det vara mindre lämpligt att genom stipendiering eller annorledes söka ge u-landsstudenter utbildning i Sverige inom »icke-tekniska» studieområden. Anses detta likväl av skilda skäl

vara önskvärt, bör den svenska insatsen ske på »post-graduate level» och avse utbildning av forskare och universitetslärare, vilket är ett område där en svensk insats kan vara av värde. I så fall torde man böra beräkna väsentligt högre stipendiebelopp än för studenter på lägre nivå bl. a. därför att de studerande i allmänhet kan förutsättas ha en försörjningsbörda för sin familj.

Inom u-länderna råder det i flertalet fall en akut brist på tekniker på alla nivåer. Här har tidigare behandlats frågan om civilingenjörsutbildning och i promemorian om fältprojekt m. m. behandlas yrkesskoleutbildningen. Mellan dessa båda nivåer befinner sig den svenska gymnasieingenjörsutbildningen. En insats på ungefär denna nivå har redan gjorts med det svensk-etiopiska byggnadstekniska institutet i Addis Abeba. Vidgade insatser i mottagarländerna på denna nivå diskuteras i ett följande avsnitt. Även för gymnasieingenjörsutbildningen gäller emellertid att en snabb expansion av utbildningsresurserna i vårt land f. n. sker. Om man beslutar sig för att till Sverige förlägga civilingenjörsutbildning, borde man därför också överväga att till samma kårorter förlägga viss läroverksingenjörsutbildning. Härigenom möjliggöres även att studenter som inte kan fullfölja högskoleutbildningen kan överföras till tekniska gymnasier.

En särskild svårighet vid utbildningen av läroverksingenjörer är språkproblemet. Såsom tidigare framhållits bör målsättningen vara att de utländska studenterna snarast lär sig svenska. Vid högskolestudier kan man emellertid förutsätta att undervisningen åtminstone under det första — teoretiska — året vid behov helt eller delvis meddelas på engelska. Inom de tekniska gymnasiernas ram torde en sådan ordning sannolikt vara svår att genomföra med hänsyn till lärarkårens otillräckliga språkkunskaper. Kraven på de utländska studenternas förmåga att snabbt lära sig svenska måste därför i detta senare fall sättas högre än vid högskoleutbildning.

Ett väsentligt problem när det gäller till Sverige förlagd utbildning är urvalet av studenter. Här har tidigare påpekats vikten av att studentgrupperna inom ett studieområde vid en given utbildningsanstalt göres så homogena som möjligt. En sådan tanke strider givetvis mot önskemålet att bistå så många länder som möjligt. Ett förfaringsätt som då skulle kunna ligga nära till hands vore att utbilda studenter ett år från ett land och nästa från ett annat. Ett sådant system kan emellertid skapa vissa svårigheter: för den svenska utbildningsanstalten som varje år måste anpassa sig till det ländermässigt nya elevmaterialets förutsättningar och för u-landet som utsätts för kraftiga svängningar i den för dess vidkommande disponibla utbildningskapaciteten.

Det finns också andra än rent utbildningsmässiga skäl för att utbilda en större grupp studenter från ett enda u-land på en gång. Det kan bl. a. häv-

das att om vi sprider vår utbildningsinsats så att det här och där släpps fram en svenskutbildad tekniker eller läkare, finns det risk att han icke förmår hävda sig bland majoriteten av akademiker med ländermässigt annan utbildningsbakgrund. Hans möjligheter att göra en insats skulle härigenom minska betydligt. Skulle vi däremot samtidigt till ett givet lands förfogande ställa exempelvis ett fyrtiotal civil- och läroverksingenjörer bleve situationen en annan. De skulle då utgöra en sammansmält grupp med likartad utbildning och samma arbetsvanor, som, även om gruppen splittrades på flera företag och förvaltningar, sannolikt skulle ge en effektivare stimulans för den ekonomiska utvecklingen än enstaka svenskutbildade ingenjörer.

En annan fråga, som bör beaktas är att vissa studieområden, såsom exempelvis teknisk fysik, i första hand bör avses för länder, som befinner sig en bit på väg på utvecklingsstegen. Vissa länder kan kanske rentav icke över huvud taget ännu tillgodogöra sig ett större antal civilingenjörer.

Ett problem, som kanske kommer att visa sig särskilt svårbehandlat, är att från många av de mest behövande länderna över huvud taget få fram kandidater med tillräcklig grundskolning för att följa en svensk högskoleutbildning. Det har tidigare påpekats, att utexamineringen från läroverken i Afrika är klart otillräcklig. Men det kan också komma att visa sig, att personer som avlagt sitt hemlands motsvarighet till studentexamen i praktiken inte har nått en nivå som motsvarar den europeiska. Stora krav måste därför ställas på gallringsprocessen och — där så är möjligt — bör man försöka erbjuda en lägre utbildning för dem som visar sig inte kunna klara högskolestudier.

Insatser i mottagarlandet

Som tidigare sagts synes av många skäl svenska insatser förlagda till mottagarlandet (u-landet) vara att rekommendera i första hand.

Lärarbristen är f. n. u-ländernas mest akuta flaskhals på utbildningsområdet. Det har t. ex. beräknats att enbart tropiska Afrika har en brist på 345 000 folkskollärare. En svensk insats för att avhjälpa bristen på dessa områden torde dock bli mindre rationell bl. a. med hänsyn till att våra lärare och seminarielärare torde sakna erforderlig kompetens utom möjligen — under förutsättning att de har tillräckliga språkkunskaper — i ämnen matematik, fysik och kemi. Däremot torde insatser vara möjliga på det skoladministrativa området. Diskussioner om sådana insatser på skandinavisk bas har f. ö. förts med UNESCO. Ett principbeslut att medverka föreligger från skandinavisk sida (se bil. 6).

I debatten har framförts förslag om svenska eller skandinaviska »regionala utbildningscentra» eller universitet förlagda till u-länderna. Motiv för att förlägga utbildningen till u-länderna har redovisats ovan. Skäl som talar mot en förläggning av en större utbildningsanstalt till u-länderna kan emel-

lertid anföras. I första hand torde lärarrekruteringen bli besvärlig att lösa, om ambitionsgraden kvantitativt och kvalitativt ställs för högt. Vidare kan man ifrågasätta lämpligheten av att — som det i praktiken måste bli — vid sidan om existerande utbildningsanstalter inrätta ett svenskt eller skandinaviskt »donationsuniversitet». I synnerhet mot bakgrund av den starka nationalism, som präglar flertalet av de nya länderna, kan en sådan institution stöta på betydande svårigheter. Slutligen kan man inte underlåta att nämna, att ett svenskt eller skandinaviskt universitet eller regionalt utbildningscentrum torde kräva mycket stora ekonomiska insatser för lärar- och biträdeslöner och sannolikt också för byggnader, utrustning och stipendier. Inte minst mot bakgrund av redan existerande utbildningsanstalter behövs ytterst ingående utredningar om behov m. m., innan man ens preliminärt kan fatta ett beslut om att i exempelvis Östafrika inrätta ett svenskt eller skandinaviskt regionalt universitet.

Sänker man ambitionsnivån under ett »regionalt utbildningscentrum», eller universitet, blir invändningarna färre. Det tidigare omnämnda svensk-etiopiska byggnadstekniska institutet är ett exempel på en framgångsrik insats på ett begränsat område. Mot bakgrund av den tidigare anförda teknikerbristen skulle det vara önskvärt att man också i framtiden förlade tekniska gymnasier eller motsvarande till u-länderna. Frågan bör övervägas i samband med planeringen av framtida fältprojekt.

Av hänsyn till de nya staternas legitima krav att alltjämt ha det dominerande inflytandet över sin högre undervisning kan det ifrågasättas, om inte svenska insatser i u-länderna på högskolenivå genomgående bör ske inom ramen för dessa länders existerande eller blivande nationella institutioner. Den svenska biståndsinsatsen kan ta form av att vi till ett visst lands eller universitets förfogande ställer en komplett ämnesinstitution, alternativt en eller två lärare.

I den mån en institution för berörda ämnen redan existerar vid det universitet, som skall erhålla en svensk biståndsinsats, kan insatsen sannolikt begränsas till en eller ett par lärare. Vårt bidrag kan då inriktas på att möjliggöra en kapacitetsökning eller ev. kvalitetshöjning av den undervisning som redan meddelas. Saknas däremot undervisningsämnet helt, torde det krävas en betydligt större insats — såväl personellt som materiellt. Att i sådana fall sända ut endast en eller ett par lärare kan bli utan större effekt. I stället kan man behöva inrikta sig på att ställa till förfogande en komplett institution med föreståndare, biträdande lärare, eventuellt assistenter och skrivbiträden, ett embryo till institutionsbibliotek samt möjligen också viss maskinutrustning.

Vår egen brist på lärare lämpade och villiga att tjänstgöra utomlands är emellertid allvarlig. Särskilt gäller detta de ämnesområden som för svenskt vidkommande ligger närmast till hands vid förvaltningsutbildning — nationalekonomi och statistik. Bristituationen i Sverige torde här vara

så akut, att man i vart fall på kort sikt endast med svårighet kan tänka sig en mera betydande insats i u-länderna inom dessa ämnesområden. En nästan lika stor svårighet att finna lämpad och villig lärarpersonal torde existera inom de tekniska områdena. Relativt sett torde bristen på lämpliga lärarkandidater vara mindre akut vad gäller de naturvetenskapliga ämnena, där läroverkslektorerna erbjuder en större urvalsgrupp.

Frågan om expertrekrytering och -utbildning skall här beröras endast helt kortfattat och utifrån de speciella behov som uppstår i samband med svenska insatser för den högre utbildningen.

Allmänt sett kan konstateras nödvändigheten av att företa en ingående inventering av lämplig och nu tillgänglig lärarpersonal inom olika områden. Mycket talar för att en sådan inventering skulle visa att lärarbristen ställer allvarliga hinder i vägen för mera betydande svenska insatser.

Det kan visserligen hävdas att våra insatser inte bör präglas av någon frångsynt nationalism, innebärande att endast svenska lärarkrafter bör användas vid våra projekt. Möjligheten att använda utländska — nordiska och icke-nordiska — lärarkrafter bör självfallet undersökas men det är sannolikt att inte heller andra länder har något nämnvärt överskott av lämpade lärarkrafter.

Den svenska bristsituationen har två huvudaspekter — den allmänna lärarbristen och de otillräckliga språkkunskaperna. Vad först beträffar den allmänna lärarbristen kan vi konstatera att det, framförallt inom de »tekniska» och samhällsvetenskapliga disciplinerna, redan existerar en bristsituation i förhållande till våra egna behov. Det framstår då som ännu svårare att avstå några lärare för att fylla u-ländernas behov. För att på längre sikt kunna göra en verkningsfull insats måste vår utbildningskapacitet utvidgas så att den täcker inte bara våra behov i Sverige utan också en viss marginal som vi kan avstå till u-länderna. I väntan på att vi skapat en dylik överkapacitet — vilket kan förutsättas ta tämligen lång tid — måste vi, om vi vill göra en insats, medvetet avstå från att i Sverige ta i anspråk alla tillgängliga lärarkrafter. Det kan rentav visa sig nödvändigt att på skilda sätt premiera dem som är beredda att under ett visst antal år tjänstgöra vid svenska projekt i u-länderna.

Många personer, som i och för sig är lämpliga och villiga att tjänstgöra som lärare, besitter inte de nödvändiga språkkunskaperna i engelska, franska eller spanska. De krav på språkfärdighet, som man måste ställa på dem som skall tjänstgöra som lärare i u-länder, går nämligen vida utöver de kunskaper, som meddelas vid våra gymnasier. En vidgad svensk biståndsinsats på förevarande område torde därför också kräva en insats för att förbättra de potentiella lärarnas språkkännedom. En sådan insats skulle naturligtvis även vara av stort värde för våra utlandsförbindelser i allmänhet. Hur den här avsedda språkundervisningen bör anordnas — inom ramen för nuvarande utbildning vid tekniska m. fl. högskolor, genom sär-

skilda flera månaders internatkurser eller annorledes — torde få prövas i ett annat sammanhang.

De kostnader som uppstår i samband med de här skisserade åtgärderna är sannolikt en nödvändig förutsättning för att vi över huvud taget skall kunna bedriva tekniskt bistånd. Det skulle därför kunna hävdas att ifrågavarande kostnader skulle belasta anslaget till u-hjälp och inte de sedvanliga utbildningsanslagen. Denna fråga bör dock prövas i samband med att ställning toges till finansieringen av övriga indirekta kostnader för det svenska u-hjälpsprogrammet.

Såsom nämdes inledningsvis i detta kapitel förefaller det som om de *studiesociala förhållandena* i vissa fall begränsade en i och för sig möjlig kapacitetsökning inom u-landet ifråga. Behov föreligger av studentbostäder och stipendier. Beträffande det förstnämnda har inhämtats, att byggnad av exempelvis 40 studentrum vid vissa afrikanska universitet automatiskt skulle leda till motsvarande ökning i studentantalet. En verkningsfull och samtidigt relativt billig svensk insats skulle då kunna ske genom att medel ställdes till förfogande för uppförandet av ett eller flera studenthem (»Sweden House») vid ifrågavarande afrikanska universitet. Detta uppslag förefaller värt att närmare prövas liksom tanken att genom stipendier möjliggöra för ett ökat antal studenter att fullborda akademiska studier.

Insatser i tredje land

I samband med ökningen av läkarutbildningen i Sverige har diskuterats tanken att utbilda svenska studenter vid utländska universitet. Tanken avisades av föredragande departementschefen (se prop. 1961:108) under hänvisning bl. a. till att ifrågavarande eventuella överkapacitet vid utländska utbildningsanstalter borde tas i anspråk för u-ländernas behov.

Mot bakgrund av detta resonemang skulle man kunna tänka sig, att Sverige underlättade för u-landsstudenter att studera vid tredje lands universitet. Det skulle betyda, att det tredje landet skulle ställa sin *utbildningskapacitet* till mottagarlandets förfogande, medan Sverige skulle bidra med *stipendiekostnaderna*. En förebild till en sådan insats finns i USA:s »Third country program» som dock, såvitt bekant, inte avser akademiska studier. Vid valet av tredje land bör man inte begränsa sig till industriländerna. Således fungerar exempelvis universitetet i Dakar (Sénégal) som enda universitet i f. d. Franska Väst- och Ekvatorialafrika. Svenska stipendier — som beloppsmässigt skulle kunna ligga på en förhållandevis mycket blygsam nivå — skulle här underlätta för universitetslösa mindre länder eller länder med otillräcklig utbildningskapacitet att utbilda akademiker vid institutioner i andra länder. Ett genomförande av ett sådant program kräver givetvis ingående utredningar och även förhandlingar.

En framställning om insatser av ungefär detta slag riktad till den svenska regeringen inkom f. ö. i slutet av maj 1961 från Kenya Students Scholarship Fund och det ledande nationalistpartiet Kenya African National Union (KANU). Det bistånd som begäres avser dels resestipendier och dels vanliga stipendier för att täcka uppehållskostnaderna vid utländska universitet. Genom resestipendierna skulle vissa till Kenyas förfogande ställda sjuksköterske- och industripraktikantstipendier kunna utnyttjas. De vanliga stipendierna avser att möjliggöra för de 150 i utlandet studerande Kenya-studenterna att ägna sig åt studierna på heltid i stället för att som nu behöva använda en stor del av tiden åt förvärvsarbete. Framställningen är f. n. beroende av regeringens prövning.

Gemensamma frågor

Inledningsvis anfördes, att hela problemkomplexet inom ifrågavarande område ytterligare måste utredas, innan definitiva ställningstaganden sker till eventuella svenska insatser. I det föregående har vissa sådana utredningsbehov anmälts — efterfrågan på utbildningshjälp i skilda länder, de tekniska förutsättningarna för en inpassning av u-landsstudenter vid svenska utbildningsanstalter, formerna och omfattningen av studiesociala insatser i Sverige, behovet och formerna för studiesociala insatser i mottagarländerna (u-länderna) och i tredje land, urvalsmetoder och -kriterier för de u-landsstudenter som skall utbildas i Sverige, tillgången på svenska lärare lämpade och villiga att tjänstgöra utomlands, möjligheten att utbilda lärare särskilt med sikte på u-ländernas behov och att använda utlänningar som lärare vid svenska utbildningsprojekt, m. m. Vidare måste man förutsätta, att varje svensk insats föregås av kontakter och förhandlingar med mottagarlandet.

I viss utsträckning torde detta utrednings- och förhandlingsarbete kunna ombesörjas av planeringssektionen inom det föreslagna nya administrationsorganet för utvecklingsbiståndet. Det kan dock ifrågasättas, om man inte i vart fall för insatserna i Sverige bör tillsätta en särskild expertgrupp. Denna skulle lämpligen kunna bestå av en lärarrepresentant från vartdera av de medicinska, tekniska, jordbrukstekniska och naturvetenskapliga områdena samt representanter för SFS och statsstipendieorganisationen. Eventuellt skulle även en lärarrepresentant för de tekniska gymnasierna ingå i gruppen. Utredningarna beträffande insatser såväl i Sverige som utomlands bör utföras i nära samarbete med UNESCO, då ett utnyttjande av denna organisations erfarenheter bör kunna icke oväsentligt minska det svenska utredningsarbetets omfattning.

Inom UNESCO:s ram planeras, som tidigare nämnts, skandinaviska insatser på det skoladministrativa området. Detta »tekniska» bistånd i ordets egentliga bemärkelse är av stor betydelse för en rationell användning av

u-ländernas knappa utbildningsresurser. Om möjligt bör därför Sverige stimulera en vidgad aktivitet på detta område.

På längre sikt måste självfallet arbetet på utbildningens område — såväl högre som lägre — inriktas på att ge u-länderna sådana impulser, att de själva får igång olika slag av administrativt arbete. Syftet måste vara dels en integration av landets utbildningsorganisation, dels att ge förvaltning och näringsliv en »utbildningsvänlig» attityd. Av åtgärder, som blir viktiga i detta sammanhang, kan nämnas upprättandet av en central utbildningsstatistik i de länder som nu saknar sådan, utredningar om arbetskraftsbehov och arbetskraftens skolning för genomförandet av olika utvecklingsprojekt, m. m. Det synes vara av vikt att även de internationella organen, främst UNESCO, intensifierar arbetet i u-länderna på dessa områden.

september 1961

BILAGA 1

Nettoantalet vid svenska högre läroanstalter nyinskrivna studenter från u-länder

Kontinent	Läsår	Studieinriktning							Summa
		Hum.	Nat. vet.	Med.	Han- dels.	Tekn.	Agron.	Övrigt	
Latin-amerika ...	1957/58	1	1	—	—	—	—	—	2
	1958/59	1	—	—	—	—	—	2	3
Afrika	1957/58	1	1	—	—	—	—	—	2
	1958/59	2	—	1	2	—	—	1	6
Asien (inkl. mell. öst.)	1957/58	10	1	—	—	7	1	—	19
	1958/59	21	2	—	1	—	—	2	26
Summa	1957/58	12 ¹	3	—	—	7	1	—	23
	1958/59	24 ²	2	1	3	—	—	5	35

¹ varav 8 vid IGS² varav 7 vid IGS

BILAGA 2

U-landsstudenter vid utländska universitet

Följande redogörelse över vissa industriländers bistånd till utbildning av u-ländernas akademiska arbetskraft är i huvudsak grundad på genom utrikesdepartementets försorg inhämtat material. Med hänsyn till den förhållandevis korta tid som stått till buds för att inhämta detta material är omfånget och även tillförlitligheten ojämn.

I kategorin medicinare ingår i förekommande fall farmaceuter och odontologer.

Frankrike¹

Fördelning på ursprungsområde av u-landsstudenter i Frankrike 1959

	Antal studenter	varav stipendiater ²
Afrika (exkl. Algeriet) ³	9 400	4 450
varav fransktalande »Svarta Afrika».....	6 000	3 000
Tunisien, Marocko.....	3 000	1 350
övriga icke fransktalande Afrika.....	400	100
Asien.....	4 300	980
varav Kambodja, Laos, Vietnam (f.d. Franska Indokina).....	1 700	400
Mellersta Östern.....	2 000	300
Sydostasien.....	600	280
Latinamerika.....	1 300	570
Totalt	15 000	6 000

¹ Uppgifter lämnade av franska UD.² Franska statsstipendier el. med franska subsidier finansierade stipendier från regeringar i f. d. franska besittningar i Svarta Afrika.³ Algeriet anses utgöra en del av det franska moderlandet och de algeriska studenterna i Frankrike registreras således som fransmän.

Fördelning på studieinriktning av u-landsstudenter i Frankrike 1959

	Hum.	Jur. + Ekon.	Nat. vet.	Med.	Tekn.	Summa
Antal..	2 300	2 100	3 000	4 000	3 600	15 000

Västtyskland¹

Utvecklingen av antalet utländska studenter i Västtyskland under senare år framgår av följande sammanställning

	Afrika	Asien	Latin-amerika	u-länder	Totalt
1956/57.....	473	1 893	848	3 214	9 651
1960.....	2 319	6 421	838	9 578	22 109
Ökning resp. minskning.....	+ 1 846	+ 4 528	- 10	+ 6 364	+ 12 458

¹ Der Studium der Ausländer in der Bundesrepublik. Eine Statistik. Bonn 1960.

Fördelningen på viktigare studieområden av studenterna från de i sammanhanget mera betydande u-länderna framgår av följande tabell

Land	Totalt	varav			
		Medicin	Teknik	Nat. vet.	Övrigt
Iran.....	2 975	1 427	551	395	602
Förenade Arabrep.....	1 804	646	626	158	374
Indien.....	928	142	466	162	158
Irak.....	456	180	139	47	90
Jordanien.....	467	258	123	35	51
Indonesien.....	435	99	151	42	143
Libanon.....	201	78	72	8	43

Beträffande stipendieinsatserna har det inte gått att erhålla någon mera fullständig bild av situationen då endast en del av de utdelade stipendierna kommer från förbundsregeringen. Andra stipendiegivare är bl. a. privata stiftelser samt industrin. Under 1959/60 utdelades av offentliga medel 81 stipendier till Afrika, 134 till »arabiska utvecklingsländer», 154 till Fjärran Östern och 206 stipendier till Sydamerika.

Nederländerna¹

Fördelning på ursprungsområde och studieinriktning av u-landsstudenter i Nederländerna 1959/60

	Hum.	Jur. + Ekon.	Nat. vet.	Med.	Tekn.	Övr.	Summa
Afrika.....	1	—	1	1	2	5	10
Asien.....	49	73	12	137	131	86	488
varav Indonesien.....	—	—	—	—	—	—	417
Indien.....	—	—	—	—	—	—	15
Latinamerika.....	—	—	—	—	—	—	511
varav Surinam.....	—	—	—	—	—	—	320
Antillerna.....	—	—	—	—	—	—	179
övr. Latinamerika.....	—	—	3	1	8	—	12
Totalt.....	—	—	—	—	—	—	1 009

¹ Uppgifter från beskickningen i Haag.

Schweiz¹

De schweiziska högskolorna har sedan länge ett mycket stort antal utländska studenter. År 1960 låg Schweiz på femte plats efter USA, Frankrike, England och Västtyskland med sammanlagt 6 000 utländska studenter. Av dessa kom 343 från Afrika, 581 från Asien och 985 från Nord- och Sydamerika. Motsvarande siffror för 1958/59 var för Afrika 133, för Asien 909 och för Latinamerika 158 eller tillhopa 1 200 studenter.

Hittills har inga statliga och endast ett fåtal högskolestipendier utgått till u-landsstudenter. I vissa enstaka fall har nedsättning skett av terminsavgifterna. Genom en numera godkänd proposition föreslog förbundsregeringen emellertid i november 1960 inrättandet av 50 femåriga stipendier för elementära akademiska studier. Stipendierna utgår med 5 000 Sfr/år (ca 6 000 kronor) för ett propedeutiskt samt fyra ordinarie studieår. Därjämte utgår bidrag med hela resekostnaden. Stipendiaten befrias från terminsavgifter. Avsikten är att efter en femårig försöksperiod ompröva stipendieprogrammets omfattning.

Storbritannien

De i tabellen på sid. 90 återgivna uppgifterna, som under hand erhållits från OEEC, avser universitetsstudier. Den brittiska biståndsinsatsen sker emellertid i betydande utsträckning även på en lägre nivå och vid sidan om universitetet.

I den parlamentsrapport om bl. a. utbildningshjälp² som på våren innevarande år presenterats sker ingen uppspaltning av statistiken på länder eller kontinenter utan endast på samväldesländer (beroende och oberoende) och övriga länder. Av samväldesländerna är alla beroende (1959/60 bl. a. Ostafrika, Nigeria, Sierra Leone) men endast vissa av de oberoende (Indien, Pakistan, Ceylon, Malaya, Ghana) u-länder. Även av studenterna från övriga stater torde en del komma från u-länder. Någon klar bild av den brittiska insatsen för u-länderna kan således inte erhållas med utgångspunkt från förevarande material. Då detta likväl kan ha ett visst intresse återges det här i sammandrag.

De brittiska stipendieinsatserna är även de svåra att kartlägga. Här kan dock nämnas bl. a. 500 årsstipendier under Commonwealth Scholarship and Fellowship Plan och ca 400 årsstipendier vid lärarseminarier.

Biståndet i mottagarländerna synes i huvudsak begränsat till samväldesmedlemmarna. Storbritannien ställer i en f. n. ständigt ökad utsträckning skol- och universitetslärare till samväldes-u-ländernas förfogande. Antalet utlånade lärare uppgår nu till flera hundra. I många fall utgår även engelska statssubsidier till dessa lärares löner. Fr. o. m. 1965 beräknas kostnaderna enbart för skolläroprogrammet uppgå till £ 700 000 eller ca 10 milj. kronor/år. Direkt kapitalhjälp till institutioner under uppbyggnad såsom de tre tekniska colleges i Nigeria (Ibadan, Zaria, Enugu) utgår i vissa fall.

I parlamentsrapporten ges också exempel på privata brittiska biståndsinsatser. Här kan bl. a. följande citeras. Ett bolag har inrättat 18 universitetsstipendier i Ghana; brittiska företag satsar £ 270 000 eller ca 4 milj. kronor i en teknisk högskola i New Delhi; brittiska företag skänker all utrustning till den tekniska fakulteten vid Beirut universitet i Libanon; ett oljebolag satsar £ 200 000 eller ca 3 milj. kronor/år i utbildningshjälp m. m. Härutöver sker mycket stora privata insatser i England i form av både kort- och långvariga praktikstipendier. Således uppges ett elektriskt företag ha satsat mellan 15 och 22 milj. kronor under den senaste tioårsperioden på utbildning i England av studerande från utlandet.

¹ Uppgifter ur Bundesbotschaft 8109/1960.

² Command Papers 1308/1961.

Studier från utlandet i Storbritannien läsåret 1959/60

	Samväldesländer		Övriga länder	Summa
	Beroende	Oberoende		
<i>Universitet och högskolor</i>				
Humanistiska fakulteter.....	1 217	1 390	1 796	4 403
Medicinska fakulteter.....	724	753	500	1 977
Naturvetenskapliga fakulteter....	360	627	485	1 472
Tekniska högskolor.....	535	1 080	930	2 545
Övrigt.....	200	237	167	604
Summa	3 036	4 087	3 878	11 001
<i>Technical Colleges</i>				
Teknik.....	791	1 127	1 112	3 030
Allm. gymnasium (G.C.E.).....	1 624	489	1 087	3 200
Handel.....	340	219	251	810
Övrigt.....	1 558	1 512	1 834	4 904
Summa	4 313	3 347	4 284	11 944
<i>Övrig utbildning</i>				
Juridik (Inns of Court).....	1 800	955	20	2 775
Lärarutbildning.....	446	725	882	2 053
Sjuksköterskeutbildning.....	5 433	205	212	5 850
Övrigt.....	3 578	2 955	7 364	13 897
Summa	11 257	4 840	8 478	24 575
S:a s:arum	18 606 ¹	12 274	16 640	47 520

¹ Härav 6 000 från Nigeria.

USA¹

Under läsåret 1959/60 studerade i runt tal 35 000 studenter från länder utanför Europa och Nordamerika i USA. Därmed belade USA en klar förstaplats som utländsk studiehemvist för u-landsstudenter. Följande tabell (siffrorna avrundade till närmaste 100-tal) visar fördelning på kontinenter, större länder och studieinriktningar.

	Hum.	Nat. vet.	Med.	Tekn.	Övrigt	Totalt
Asien.....	3 600	4 300	1 700	6 300	8 400	24 300
varav Kina (Formosa m.m.)	700	1 200	300	1 300	1 000	4 500
Indien.....	300	900	200	1 300	1 100	3 800
Iran.....	300	300	200	1 100	600	2 500
Korea.....	400	400	200	400	1 100	2 500
Japan.....	600	400	100	200	900	2 200
Latinamerika.....	2 000	900	700	2 500	2 300	8 400
varav Mexico.....	700	400	300	1 300	1 200	3 900
Venezuela.....	100	100	—	500	400	1 100
Afrika.....	300	300	200	300	900	2 000
varav Egypten.....	100	100	—	100	200	500
Totalt	5 900	5 500	2 600	9 100	11 600	34 700

Till bilden av den utbildningshjälp som USA ger hör även att 7 500 läkare från u-länderna efter avlagd examen (i USA eller annat land) 1959/60 genomgick fortsatt utbildning vid amerikanska sjukhus.

¹ Uppgifter av »Open doors 1960», N.Y. 1960.

Den amerikanska stipendieinsatsen är emellertid mera begränsad. Således erhöll $\frac{1}{3}$, d. v. s. ca 12 000, av studenterna amerikanska stipendier. Av dessa var dock inte mer än ca 3 000 helt eller delvis statliga stipendier. Flertalet studenter finansierade alltså sina studier på privat väg (17 000) eller erhöll i ett mindre antal fall (2 000) stipendier från sina hemländer, vilket delvis kan förklara det relativt sett ytterst låga antalet afrikanska studenter.

Östtyskland¹

Några tillförlitliga och detaljerade uppgifter har inte stått att få beträffande Östtyskland. Enligt uppgift studerade dock 1958 ca 1 300 utländska studenter i Östtyskland. Av dessa var 500 från Väst- och Östeuropa, 400 från asiatiska kommunistländer och lika många från andra underutvecklade länder. För 1960 har det uppgivits att totalantalet utländska studerande öka till 2 000 samtidigt som antalet studenter från asiatiska kommunistländer nedgått.

Enligt uppgift genomgår varje till Östtyskland anländande student en introduktionskurs i tyska språket m. m. på mellan 4 månader och 2 år. Först därefter påbörjas de egentliga studierna.

Alla u-landsstudenter erhåller utöver reskostnader ett generöst tilltaget stipendium som täcker kost, logi och personliga utgifter.

¹ Uppgifter ur den västtyska tidskriften SBZ-Archiv, andra decembernumret 1960, Köln.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Marocko	Rabat.....	1957													..
	Quaraouine, Fez.....	850													1 000
Nigeria	Ibadan.....	1948													800
	Zaria.....	1952													600
	Förvalt. högskola	..													..
	Zaria.....	1954													200
	Enugu.....	1952													1 000
Rhodesia	Techn. Coll., Ibadan.	..													400
	Univ. Coll. of R. and	..													..
	Nyasaland.....	..													200
Sénégal	Dakar.....	..													1 000
Sierra Leone	Fourah Bay.....	..													400
Somalia	Mogadishu.....	..													..
Sudan	Khartoum.....	(1903)													1 000
Sydafrika ¹	.....	1956													..
Tunisien	Tunis.....	..													..
	Handelshögskola.....	..													600
Uganda	Makerere College, Kampala.....	1922													..

¹ Sydafrika har ett flertal universitet där afrikanska studenter i huvudsak numera är förhindrade att studera.

BILAGA 4

Plan för intagning av u-landsstudenter vid medicinska, tekniska m.fl. högskolor

Tekniska högskolan i Stockholm

avd. för teknisk fysik.....	5/år fr. o. m. 1963
avd. för maskinteknik.....	10/år fr. o. m. 1963
avd. för bergsvetenskap.....	5/år fr. o. m. 1963

Summa 20/år

Chalmers tekniska högskola

avd. för väg- och vattenbyggn.....	10/år fr. o. m. 1963
avd. för elektroteknik.....	10/år fr. o. m. 1963

Summa 20/år

Tekniska högskolan i Lund

avd. för teknisk fysik.....	5/år fr. o. m. 1963
avd. för kemi.....	5/år fr. o. m. 1965
avd. för väg- och vattenbyggn.....	10/år fr. o. m. 1965

Summa 20/år

Summa tekniker

60/år

Karolinska institutet.....	10/år fr. o. m. 1963
Med. fak. i Göteborg.....	10/år fr. o. m. 1963
Med. fak. i Lund.....	10/år fr. o. m. 1963

Summa medicinare

30/år

Matematisk-Naturvetenskapliga fak. i Uppsala

(matematik, teor. fysik, fysik el. kemi)..... fr. o. m. 1963 15/år

Lanbrukshögskolan i Ultuna..... fr. o. m. 1963 5/år

110/år

Totalt 110 nybörjare/år med fördelning på orter

Uppsala-Ultuna.....	20
Lund.....	30
Göteborg.....	30
Stockholm.....	30

Beräknas teknikerutbildningen ta 5 år, läkarutbildningen 7 år, naturvetarutbildningen 4 år och agronomutbildningen 5 år blir i fortvarighetstillståndet, förutsatt att 90 % fullföljer, antalet studenter ungefär

i Uppsala-Ultuna ($15 \times 4 + 5 \times 5 =$).....	85—5 = 80
i Lund ($20 \times 5 + 10 \times 7 =$).....	170—20 = 150
i Göteborg.....	170—20 = 150
i Stockholm.....	170—20 = 150
Summa	530

BILAGA 5

Kostnadsberäkning för plan för intagning av u-landsstudenter vid medicinska, tekniska m. fl. högskolor

A. Stipendiekostnader

Årliga kostnader:

1. 12/9 av naturastipendium à 2 500 kronor	3 400 kr
2. Månadsbelopp 300 kronor.....	3 600 kr
	<u>7 000 kr/student och år</u>

Det kan ifrågasättas om inte stipendierna för u-landsstudenterna bör sänkas något i förhållande till vad som här angivits efter de första 2—3 åren när studenterna är så anpassade till svenska förhållanden att de sommartid kan ta vikariatsanställningar på samma sätt som svenska studenter.

Engångskostnader:

3. Utrustningsbidrag per student.....	500 kr
4. Resekostnader (2 t. o. r. resa).....	7 000 kr
	<u>7 500 kr/inskriven student</u>

Under förutsättning att 530 stipendiaterna vistas i Sverige och antalet nyinskrivna per år uppgår till 110 blir de sammanlagda stipendiekostnaderna ($530 \times 7 000$) + ($110 \times 7 500$) = ca 4,5 milj. kronor.

B. Driftkostnader (lärarkraft, materiel m. m.)

260 teknologer à 8 000 kr =	2,1 mkr
200 medicinare à 10 000 kr =	2,0 mkr
50 naturvetare à 7 000 kr =	0,35 mkr
20 agronomer à 8 000 kr =	0,16 mkr
Summa ca	4,6 mkr

C. Summa kostnader

Stipendiekostnader	4,5 mkr
Driftkostnader	4,6 mkr
Summa	<u>9,1 mkr</u>

I detta belopp har inte inräknats investeringskostnader för studentbostäder eller någon särskild driftkostnadspost för en inledande språk- och introduktionskurs.

BILAGA 6

IX nordiska undervisningsministermötet i Helsingfors
20—22 mars 1961

Resolution nr 2/1961

*En sannordisk grupp av undervisningsexperten för organiserande
av skolväsendet i vissa afrikanska stater*

Det nordiska undervisningsministermötet försäkrar, att de nordiska länderna är redo att taga det i det arbete, som under UNESCO:s ledning kommer att utföras i syfte att organisera och utveckla uppfostrings- och skolförhållandena i vissa afrikanska stater, och att de är villiga att medverka i bildandet av den arbetsgrupp av nordiska sakkunniga, som i detta syfte skall sändas till ifrågasvarande stater.

Ifall UNESCO meddelar, att organiseringen av denna arbetsgrupp anförtros de nordiska länderna, föreslås till densamma två medlemmar från Sverige, av vilka den ena skulle vara gruppens ordförande, samt en medlem från vardera Finland, Danmark och Norge.

Det ankommer på respektive länders UNESCO-råd att i samråd med UNESCO ingå med förslag angående expertgruppens slutliga sammansättning och att i övrigt handha denna fråga. Det är ett önskemål, att gruppens sammansättning göres sådan, att såväl pedagogisk som administrativ sakkunskap gällande olika skolstadier i ett rättvist förhållande är företrädd inom gruppen.

Vid behov bestrider de nordiska länderna de kostnader, som förorsakas av organiserandet och förberedandet av gruppen samt av den erforderliga sekretariats-hjälpen från nordisk sida.

XI. Humanitärt bistånd

Definitions- och avgränsningsfrågor

Begreppet »humanitärt bistånd» är inte entydigt till sitt innehåll. Det humanitära biståndet rymmer inom sig en mångfald verksamhetsformer, t. ex. kontanthjälp, hjälpsändningar av livsmedel, läkemedel eller kläder, social omvårdnad, omhändertagande av barn, flyktingar eller andra hemlösa och nödlidande eller läkarvård eller annan medicinsk omvårdnad. Ett grundläggande drag för det humanitära biståndet är dess karaktär av hjälp i en akut nödsituation — katastrofhjälp. Om således syftet med det humanitära biståndsarbetet i första hand är att hjälpa människor ur en nödsituation, är likväl den bakomliggande avsikten att de hjälpta skall ges medel och möjligheter till självhjälp. Omhändertagandet av barn skall inte endast avse ett materiellt omhändertagande; barnen skall uppfostras, undervisas och utbildas för att i en framtid kunna försörja sig själva och bidra till andras försörjning. Genom att bekämpa sjukdomar, t. ex. lepra eller malaria, avses icke endast att bota sjuka människor; dels skall de tillfrisknade återföras till — eller föras in i — ett yrkesarbete och dels skall i det hjälpmottagande landet utbildas personal, som kan fullfölja hälsovårdsarbetet. I det evangeliska arbetet ingår exempelvis elementär skolundervisning och sjukvård etc. nästan alltid som en integrerande del.

Det här nämnda må tjäna som exempel för att belysa svårigheterna att definiera begreppet »humanitärt bistånd». Gränserna mellan humanitärt bistånd å ena sidan och tekniskt bistånd eller evangelisationsverksamhet å den andra är flytande och det föreligger i detta sammanhang inga egentliga skäl att göra en bestämd gränsdragning mellan de olika formerna av biståndsverksamhet. I avsaknad av allmängiltiga definitioner har delegationen därför beslutat, att i nu förevarande sammanhang till »humanitärt bistånd» hänföra — förutom katastrofhjälp — sjuk- och hälsovård, social omvårdnad och livsmedelshjälp. Evangelisationsverksamhet, härunder inbe-

Anm. Denna redogörelse har utarbetats av delegationen för humanitärt bistånd till de underutvecklade länderna.

gripet utbildning i prästseminarier, har däremot liksom undervisning och utbildning på elementärstadiet eller i verkstadsskolor eller andra yrkesskolor eller t. ex. familjeplaneringsprojekt icke hänförs till de biståndsformer som delegationen haft att bedöma. Därutöver kan emellertid sägas att vid bedömningen av ett biståndsprojekts karaktär av »humanitärt» eller »tekniskt» hänsyn måste tas till huvudsyftet med verksamheten. Ett humanitärt hjälpprojekt kan således inrymma moment, som — om de betraktades utbrutna ur sitt sammanhang — skulle te sig såsom tekniskt bistånd. Såsom exempel härpå kan nämnas inrättande av permanenta centraler för mödravård i ett katastrofdrabbat område eller utbildning av sjukvårdspersonal i anslutning till katastrofhjälp på sjukvårdens område.

Frivilligorganisationernas verksamhet

Med utgångspunkt från denna definition av begreppet »humanitärt bistånd» och den avgränsning gentemot närliggande och till sitt syfte närmast identiska aktiviteter på biståndsverksamhetens område, som sålunda gjorts, har delegationen sökt skapa sig en uppfattning om den svenska humanitära hjälpens aktuella organisation, omfattning och inriktning. För att erhålla ett material såsom grund för en allmän överblick över den ifrågavarande verksamheten har genom en rundskrivelse inhämtats upplysningar från ett antal organisationer och sammanslutningar, vilka bedriver verksamhet i de underutvecklade länderna. Efter diskussioner inom delegationen har beslutats att de 25 organisationer skulle tillfrågas, vilka förtecknats i bilagan till denna redogörelse. För att åstadkomma någon begränsning av det begärda materialet hemställdes om uppgifter endast beträffande den under kalenderåret 1960 bedrivna verksamheten. Delegationen är medveten om att en dylik begränsning icke i och för sig är tillfredsställande. Det humanitära hjälparbetet varierar starkt från år till år och en presentation av verksamhetens omfattning och inriktning under endast ett godtyckligt utvalt kalenderår kan ge sken av att det humanitära arbetet har en statisk karaktär, något som på intet sätt är fallet. Delegationen har ej heller gjort särskilda undersökningar för att konstatera, huruvida år 1960 är representativt för verksamheten under senare tid. Delegationen är sålunda angelägen understryka att den gjorda enkäten bland de 25 organisationerna och bearbetningen av det insamlade materialet inte fyller måttet för en statistiskt tillförlitlig undersökning utan tvärtom kan utsättas för kritik i olika avseenden. Likväl anser delegationen, att de uppgifter som erhållits är av sådant intresse att en summarisk redogörelse är motiverad.

Av de 25 tillfrågade organisationerna har svar avgivits av 23. Svar har icke inkommit från Svenska baptistsamfundets mission och Frälsningsarmén. Fyra av organisationerna har förklarat att de under år 1960 icke har bedrivit humanitärt biståndsarbete i de underutvecklade länderna, sådant

sådant arbete definierats av delegationen, nämligen Svenska kyrkohjälpen, Förbundet för kristet samhällsliv, Svenska ORT-kommittén och Internationella arbetslag. Svaren från nitton organisationer återstår sålunda att här redovisa.

En första grupp om sex organisationer, KFUM, KFUK, Women's International Zionist Organisation (Wizo) i Sverige, Svenska kommittén för barn- och ungdomsalijah, Lutherska världsförbundets svenska sektion och Vännernas samfund i Sverige har som gemensamt drag att huvudsakligen icke bedriva annan verksamhet i förevarande sammanhang än penninginsamling och insamling av kläder i Sverige, varefter det insamlade överlämnas till respektive organs internationella huvudorganisationer i Genève (KFUM, KFUK och Lutherska världsförbundet), i Israel (Wizo och barn- och ungdomsalijah) och i London eller Philadelphia (Vännerna). Insamlingsresultaten under år 1960 till förmån för de underutvecklade länderna har angivits till sammanlagt omkring fem miljoner kronor. Till största delen ställes de insamlade medlen till förfogande för hjälp åt flyktingar i Hong Kong, Palestina och Nordafrika.

En andra grupp utgöres av Svenska röda korset och Rädda barnens riksförbund, vilka bedriver ett omfattande humanitärt hjälparbete utomlands. Båda organisationerna karaktäriseras av en såväl geografiskt som innehållsmässigt kraftigt differentierad verksamhet. I ett 25-tal länder i Afrika, Asien, Sydamerika och Europa och för en sammanlagd kostnad av nära sju miljoner kronor har dessa båda bedrivit verksamhet, därav i europeiska länder för omkring 2,5 miljoner kronor. Delegationen vill i detta sammanhang framhålla att Röda korsets och Rädda barnens verksamhet är i hög grad dynamisk och att en undersökning beträffande förhållandena under kalenderåret 1960 därför icke kan ge en rättvis bild. Upplysningsvis kan omtalas att Röda korsets hjälparbete utomlands under det senaste decenniet dragit en kostnad av ungefär 100 miljoner kronor och Rädda barnens ungefär 80 miljoner kronor.

Till denna grupp av organisationer torde även i viss mån kunna hänföras Centralkommittén hjälp Etiopiens spetälska barn, vars verksamhetsfält emellertid — som också framgår av namnet — är starkt begränsat. Genom insamlingar m. m. har Centralkommittén under året 1960 kunnat ställa något över en halv miljon kronor till verksamhetens förfogande.

En återstående tredje grupp av de tillfrågade utgöres av tio missions-sällskap, nämligen Svenska kyrkans missionsstyrelse, Evangeliska fosterlandsstiftelsen, Kvinnliga missionsarbetare, Metodistkyrkan i Sverige, Missionssällskapet bibeltrogna vänner, Svenska alliansmissionen, Svenska missionsförbundet, Pingstförsamlingarnas mission, Missionssällskapet helgelseförbundet och Örebro missionsförening. För dessa organisationer utgör evangelisationsverksamheten i de underutvecklade länderna den primära arbetsuppgiften. Som ovan påtalats bedrivs därjämte socialvård samt sjuk-

och hälsovård vid missionsstationerna. Sistnämnda arbetsuppgifter utföras oftast av samma personal som även är anförtrodd att utöva den religiösa förkunnelsen. Omfattningen och inriktningen av det nämnda humanitära arbetet kan variera väsentligt från tid till tid, från världsdel till världsdel och från plats till plats. Ett särskiljande volym- och kostnadsmässigt av det humanitära arbetet från det evangeliska låter sig därför icke göra annat än uppskattningsvis. De tillfrågade tio organisationerna har själva angivit sina sammanlagda kostnader för verksamhet i de underutvecklade länderna till inemot 18,5 miljoner kronor, varav nära 25 procent av kostnaderna eller 4 à 4,5 miljoner kronor har avsett kostnader för humanitärt arbete.

Under erinran om de brister som vidlöder det ovan i korthet redovisade materialet kan sammanfattningsvis sägas, att de 19 nämnda organisationerna lämnade humanitär hjälp till de underutvecklade länderna under år 1960 för uppskattningsvis 14 miljoner kronor. Omfånget av den administrativa verksamheten i Sverige växlar men motsvarar i genomsnitt 70 personers arbete, delvis oavlönat. Antalet i de underutvecklade länderna verkamma svenskarna kan beräknas till 350 personer. Därvid har den personal hos missionssällskapen, som huvudsakligen ägnar sig åt det evangeliska arbetet, icke medräknats.

Samarbete mellan frivilligorganisationerna

Frivilligorganisationernas, härunder inbegripet missionssällskapens, verksamhet baseras på gåvor. Insamlingsarbetet är därför ett av hemmaadministrationens mest vitala och ständigt aktuella problem. Det humanitära biståndets växande omfång och den fortlöpande penningvärdesförändringen har ställt ökade krav på de svenska organisationerna.

Mot denna bakgrund, här endast antydningensvis skisserad, har delegationen diskuterat möjligheterna att uppnå en förbättrad koordination av frivilligorganisationernas insamlingsverksamhet. Redan nu föreligger en viss möjlighet till övervakning av organisationernas insamlingar genom att Näringslivets granskningsnämnd efter prövning ställer kontrollpostgiro-nummer i 900.000-serien till förfogande. Delegationen har av granskningsnämnden inhämtat att dylikt nummer för närvarande innehas av i runt tal 350 organisationer, av vilka ett 20-tal bedriver verksamhet i underutvecklade länder. Delegationen har vidare erfarit att granskningsnämnden gjort vissa försök att tidsmässigt samordna insamlingar åtminstone sådana som haft snarlikt syften. Något påtagligt resultat har nämnden emellertid ej kunnat uppnå i detta avseende, något som delegationen i och för sig kan finna naturligt. Granskningsnämndens huvuduppgift är att tillvarataga näringslivets — en del av de presumtiva givarnas — intressen. Nämnden saknar däremot förutsättningar att i övrigt påverka och samordna frivilligorganisationerna.

Vägande skäl talar för ett ökat samarbete mellan frivilligorganisationerna. I första hand gäller det att de blir informerade om varandras planer, så att samma slag av projekt inte planeras i samma område och att inte flera större insamlingar anordnas vid samma tidpunkt. Insamlingar för likartade syften kan samordnas t. ex. inom Radiohjälpens ram. Det kan också gälla att samordna projekt i u-länderna, varvid olika organisationer gemensamt kan satsa medel och personalresurser för att bygga upp en enhet. Så t. ex. kan ett sjukhus, upprättat av en organisation, förses med en terapeut, bekostad av en annan organisation. Ett kooperativt företag kan starta ett byprojekt och en annan organisation förse byn med en barnträdgård, etc.

Delegationen vill emellertid betona att frivilligorganisationernas ofta enastående förmåga att insamla medel främst beror på att de i stor utsträckning får bidrag från grupper av givare med särskilt intresse för deras verksamhet. Organisationernas medlemskadrer är också en god förutsättning för ett effektivt insamlingsarbete. Delegationen är därför övertygad om att en alltför hård samordning skulle äventyra de hittills uppnådda resultaten.

Delegationen har diskuterat möjligheten att inrätta ett de frivilliga organisationernas samarbetsråd, vars medlemmar främst skulle utgöras av dem som innehar av Näringslivets granskningsnämnd tilldelat kontrollgironummer. Ett sådant samarbetsråd skulle självt definiera sitt arbetsområde, sin form och sina stadgar. Men ett samarbete av detta slag är önskvärt inte bara mellan organisationer med humanitär hjälp på sitt arbetsprogram. I lika hög grad är det en angelägenhet för de organ, som avser att med insamlingsmedel bedriva teknisk/ekonomisk bistandsverksamhet.

Delegationen har i yttrande över administrationsutredningens båda betänkanden, SOU 1961: 22 och 50, förordat att en informations- och dokumentationssektion med en rad olika uppgifter upprättas inom det nya organet för u-landshjälp. Till denna sektion skulle alla organisationer som bedriver hjälparbete i u-länderna lämna fortlöpande rapporter om sitt arbete och sin planläggning. Organisationerna skulle också kunna erhålla behövliga upplysningar från denna sektion. Periodiska meddelanden skulle i ordningställas med nyheter och fakta på området och organisationerna och andra intresserade kunde abonnera på dessa för att hålla sig à jour med vad som händer. Sektionen borde också kunna kalla organisationerna till konferenser, där aktuella frågor fördes fram i föredrag och diskussioner. Delegationen tror för sin del att på detta sätt ett gemensamt samarbetsforum kan skapas för dem som sysslar med hjälp till u-länderna.

Skattelättnader

Ett med insamlingsarbetet nära förknippat spørsmål, som delegationen berört vid sina diskussioner, är frågan om rätt för givare att vid beskattningen göra avdrag för gåvor till frivilliga hjälporganisationer.

Delegationen är medveten om att hithörande frågor vid åtskilliga tillfällen diskuterats i riksdagen, som hittills avvisat motionsyrkandena, senast vid 1961 års vårriksdag i anledning av folkpartimotionerna nr 144 i första och 173 i andra kammaren. I dessa båda motioner föreslogs rätt till avdrag vid taxering till statlig inkomstskatt av ett belopp upp till 10 procent av den sammanräknade nettoinkomsten, dock högst 1 000 kronor, om den skatte skyldige skänkt beloppet till humanitära, kulturella, religiösa, vetenskapliga eller eljest uppenbart allmännyttiga ändamål. Riksdagen avslöt motionerna efter en längre debatt, huvudsakligen under motivering dels att ett medgivande att göra avdrag skulle stå i strid mot rådande beskattningsprinciper och dels att kontrollen skulle innebära svårigheter. Delegationen önskar, trots den negativa inställning som sålunda hittills intagits av riksdagen, fästa uppmärksamheten vid den vikt de frivilliga hjälporganisationerna tillmåter en positiv lösning av detta problem och rekommenderar för den skull en utredning av ärendet. Delegationen vill erinra om den lagstiftning som råder i detta sammanhang i USA, Kanada, Storbritannien, Västtyskland och Danmark.

Rekrytering av personal

I samband med den i det föregående berörda enkäten tillfrågades organisationerna hur den i det humanitära hjälparbetet verksamma personalen rekryterades. I första hand avsågs med frågan de personer, vilka såsom experter var och en inom sitt område utfört sin gärning i mottagarländerna. Flertalet av de organisationer som besvarat frågan har redovisat de personliga kontakterna såsom viktigaste rekryteringsgrund. Svaret är på sitt sätt belysande för svårigheterna att uppleta den för fältorganisationen erforderliga personalen. Delegationen är med anledning härav angelägen att livligt instämma i de olika förslag och rekommendationer för att främja expertrekryteringen, som framlagts i administrationsutredningens slutbetänkande (SOU 1961: 50). I synnerhet finner delegationen utredningens förslag om upprättande av ett expertregister samt om ett utökat ianspråktagande av s. k. juniorexpert motiverade och väl ägnade att förbättra möjligheterna till en vidgad hjälpinsats från de humanitära organisationernas sida.

Juniorexpert — fredskår

Delegationen har vid sina diskussioner även berört frågor som aktualiserats av dels upprättandet av en s. k. fredskår i USA och dels de norska planerna att följa det amerikanska exemplet. Tanken på en svensk fredskår har icke — såvitt delegationen har sig bekant — närmare diskuterats i Sverige och de därmed sammanhängande frågeställningarna har därför ej blivit penetrerade. Det framstår emellertid för delegationen såsom myc-

ket sannolikt att en sådan personalgrupp — benämningen torde kunna diskuteras — skulle kunna vara till stor nytta för de humanitära hjälporganisationerna, bl. a. såsom rekryteringsbas för den personal som erfordras utomlands. Den sålunda rekryterade arbetskraften skulle kunna fungera såsom biträde antingen åt en expert eller vid existerande institutioner i mottagarlandet, varvid emellertid måste undvikas att »fredskårspersonal» tilldelas arbetsuppgifter som skulle kunna anförtros den lokala befolkningen.

Unga människor har i allmänhet lätt att få kontakter. Genom att dessa juniorer eller assistenter skulle leva under ungefärligen samma villkor som befolkningen i övrigt, skulle de också få en god kännedom om landet. Delegationens medlemmar har samtliga erfarenhet av att det finns en outnyttjad reserv av unga personella krafter med vilja att göra en insats i u-länderna. Denna entusiasm gäller det att ta vara på. Frågan berör emellertid inte enbart eller i första hand de humanitära organisationerna och delegationen anser sig inte beträffande detta spörsmål vara rätt forum att göra de utredningar som är erforderliga. Delegationen har sig också bekant att Centralkommittén för tekniskt bistånd håller på att samla in vissa uppgifter i frågan från svenska experter som arbetat i u-länderna. Delegationen hoppas för sin del att denna undersökning skall leda till att åtminstone en försöksverksamhet i mindre skala startas. Vissa folkhögskolor med internationell inriktning är redan intresserade av att lägga upp en kursverksamhet i allmänna ämnen för unga, som allvarligt önskar göra en insats av detta slag i något u-land. Vederbörandes lämplighet torde härvid kunna prövas och lärarnas omdöme bli till nytta för den avdelning inom nämnden för internationellt bistånd, som kommer att ha hand om ett tilltänkt expertregister.

Statligt stöd åt frivilligorganisationerna

Avslutningsvis vill delegationen understryka vikten av frivilligorganisationernas insatser till de underutvecklade ländernas fromma. Det är en allmän uppfattning att biståndet »via skattsedel» i form av bilateral hjälp och hjälp genom mellanstatliga organisationer måste öka. De väsentliga fördelarna med sådan hjälp i jämförelse med frivilligorganisationernas hjälp är den betydligt större insats som kan göras, större planmässighet och stabilitet.

En jämförelse visar emellertid även vissa svagheter hos statlig bilateral och multilateral hjälp gentemot frivilligorganisationernas hjälp. Den största belastningen är sannolikt det politiska inflytande, som ofta med rätt eller orätt anses föreligga och som i vissa lägen rentav kan göra hjälp ogenomförbar. Frivilligorganisationerna har i det internationella hjälparbetet en utjämnande och avspännande roll, som för åtminstone vissa internationella frivilliga organisationer såsom Röda korset synes ha ökat i betydelse under

senare år. Vidare förekommer, särskilt för de mellanstatliga organisationerna, svårigheter att få ett klart positivt ställningstagande för vissa gemensamma företag. Ett exempel är familjeplaneringen.

Frivilligorganisationerna har goda förutsättningar att stimulera till personligt engagemang. Deras verksamhet, upplysnings- och propagandarbete har därför ett betydande värde även för spridningen av de humanitära idéerna.

I många lägen kan frivilligorganisationerna ingripa snabbare och med mindre formaliteter. Intressanta men osäkra projekt kan lättare provas av frivilliga hjälporganisationer än av statliga eller mellanstatliga organ som — på grund av sina alltid snäva totalramar — måste betala sin planmässighet med stor restriktivitet.

Av svaren på delegationens frågeformulär till de frivilliga humanitära organisationerna framgår att jämförelsevis mycket stora summor årligen insamlas genom dem. Med få undantag har den verksamhet de härigenom kunnat bedriva skett utan statsmakternas stöd. När regering och riksdag går att fatta beslut angående omfattning och former för svensk u-hjälp, talar mycket för att frivilliga organisationer, som visat sin förmåga och lämplighet i dessa stycken, kunde komma i åtnjutande av statsbidrag. Det kan gälla stöd åt specialprojekt, till vilka vederbörande organisations insamlade medel inte förslår. Det kan för andra projekt gälla att säkra fortsättningen för ytterligare några år framåt eller till dess u-landet självt blir i stånd att ta över.

Administrationn av den statliga bilaterala u-landsverksamheten drar dryga kostnader. De frivilliga organisationerna har sin egen administrativa apparat. Ofta utgöres personalen delvis av frivilliga eller av sådana personer som av intresse ställer sin arbetskraft till förfogande mot ringa ersättning. Genom kontakter åt olika håll kan en sådan organisation bringa ner sina kostnader, få tryck gratis och lokalhyror, fraktkostnader etc. ned-satta. Organisationerna bedriver själva propagandan och reklamen genom sina medlemsorgan, flygblad, upprop etc. Kadrer av frivilliga lokala krafter står till tjänst. Var och en av dessa medlemmar känner något av personligt intresse och omsorg för människor i u-länderna, som hans eller hennes organisation vill hjälpa. Ett motsvarande intresse torde näppeligen kunna påräknas i samma utsträckning om bidragen tages ut skattevägen och administreras via statsmakterna, direkt eller genom FN-organen. Delegationen anser därför att de frivilliga organisationerna bör kunna få statsmakternas stöd i här berörda hjälparbete. Ett sådant stöd skulle på ett naturligt sätt komplettera statsmakternas bidrag till u-länderna.

oktober 1961

BILAGA

Förteckning över organisationer som bedriver verksamhet i underutvecklade länder

Svenska röda korset
 Rädda barnens riksförbund
 Centralkommittén hjälp Etiopiens spetälska barn
 Svenska kyrkans mission
 Svenska kyrkohjälpen
 Evangeliska fosterlandsstiftelsen
 Kvinnliga missionsarbetare
 Metodistkyrkan i Sverige
 Svenska baptistsamfundets mission
 Missionssällskapet bibeltrogna vänner
 Svenska alliansmissionen
 Svenska missionsförbundet
 Pingstförsamlingarnas yttre mission
 Helgelseförbundets mission
 Örebro missionsförening
 Vännernas samfund (Kväkarna)
 Lutherska världsförbundets svenska sektion
 KFUK
 KFUM
 Förbundet för kristet samhällsliv
 Frälsningsarmén
 Svenska ORT-kommittén
 Women's International Zionist Organisation (Wizo)
 Svenska kommittén för barn- och ungdomsalijah
 Internationella arbetslag